

**CENTRUM DORADZTWA ROLNICZEGO W BRWINOWIE
ODDZIAŁ W POZNANIU**

**OCHRONA ŚRODOWISKA
W GOSPODARSTWIE ROLNYM**

Poradnik dla rolnika

2011 rok

**Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu**

Opracowanie:
Iwona Kajdan-Zysnarska
Danuta Nowak

Spis treści

WSTĘP	5
1. GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI	7
1.1. Sposoby korzystania z wód	7
1.2. Warunki korzystania z wód	8
2. GOSPODARKA ŚCIEKAMI	8
2.1. Rodzaje ścieków	8
2.2. Sposoby odprowadzania ścieków	9
2.3. Rolnicze wykorzystanie ścieków	10
2.4. Rolnicze wykorzystanie osadów ściekowych	12
3. GOSPODARKA NAWOZAMI	14
3.1. Przechowywanie nawozów	14
3.2. Stosowanie nawozów	16
3.3. Plan nawożenia	17
3.4. Polepszacze gleb i ich wykorzystanie	18
3.5. Soki kiszonkowe	19
4. OCHRONA POWIETRZA PRZED ZANIECZYSZCZENIEM	19
4.1. Postępowanie w zakresie emisji gazów lub pyłów do powietrza	19
4.2. Emisja odorów	21
5. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZED HAŁASEM	22
6. OCHRONA GLEB	23
7. GOSPODARKA ODPADAMI	27
7.1. Klasyfikacja odpadów	27
7.2. Postępowanie z niektórymi odpadami	28
7.3. Utrzymywanie czystości i porządku w gospodarstwach i gminach	29
8. POSTĘPOWANIE ZE ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN	30
8.1. Przechowywanie środków ochrony roślin	30
8.2. Stosowanie środków ochrony roślin	32
9. OCHRONA PRZYRODY W DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ	34
9.1. Formy ochrony przyrody	34
9.2. Ochrona przyrody a działalność rolnicza	34
10. OPŁATY I KARY ZA KORZYSTANIE ZE ŚRODOWISKA	35
10.1. Opłaty za korzystanie ze środowiska	35
10.2. Kary administracyjne	37

10.3.	Kary z Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń	38
11.	OCENA ODDZIAŁYWANIA GOSPODARSTW ROLNYCH NA ŚRODOWISKO	38
11.1.	Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko	38
11.2.	Pozwolenie zintegrowane	42
12.	ZAŁĄCZNIKI	45
13.	AKTY PRAWNE	53
14.	LITERATURA	55

WSTĘP

Ochrona środowiska, to jedno z najważniejszych wyzwań dzisiejszych czasów. Środowisko naturalne jest, było i będzie, ale jakie pozostanie zależy od nas samych. To człowiek w głównej mierze decyduje o stopniu jego: niszczenia, zanieczyszczenia, skażenia, degradacji i przekształcania.

Ciągłe przemiany gospodarcze nie pozostawiają obojętnego wpływu na środowisko. Produkujemy coraz więcej odpadów, śmieci, intensywniej eksploatujemy zasoby środowiska.

Niniejsze opracowanie obejmuje zagadnienia dotyczące gospodarki wodami, ściekami, nawozami, odpadami; postępowania ze środkami ochrony roślin; ochrony gleb i powietrza, ochrony przed hałasem oraz opłat i kar za korzystanie ze środowiska, a także oceny oddziaływania gospodarstwa rolnego na środowisko. Opisano w nim wszystkie te tematy, które mogą dotyczyć rolnika.

Rolnicy, korzystający z płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego oraz dofinansowania w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) w latach 2007-2013 np. na program Rolnośrodowiskowy, z tytułu gospodarowania na obszarach ONW czy inne działania muszą spełniać określone wymogi dotyczące ochrony środowiska.

Prowadzenie zatem działalności rolniczej w gospodarstwie powinno uwzględniać dbałość o środowisko.

***„Środowisko naturalne jest, było i będzie,
ale jakie pozostanie zależy od nas samych”.***

1. GOSPODAROWANIE ZASOBAMI WODNYMI

1.1. Sposoby korzystania z wód

Korzystanie z wód, to używanie wód na potrzeby ludności i gospodarki. Korzystanie z wód nie może powodować pogorszenia ich stanu. Ze względu na sposób korzystania z wód wyróżniamy:

- **korzystanie powszechne** – polega na korzystaniu przez człowieka z wód dla: wypoczynku, uprawiania sportów wodnych, wędkarstwa, turystyki, zaspokajania jego potrzeb bytowych oraz potrzeb gospodarstwa domowego lub rolnego, bez stosowania specjalnych urządzeń technicznych. Objęte są nim wszystkie śródlądowe wody powierzchniowe i morskie wody wewnętrzne stanowiące własność państwa,
- **korzystanie zwykłe** – polega na korzystaniu z wody stanowiącej własność właściciela gruntu oraz z wody podziemnej na jego gruncie, jeśli pobór wody **nie przekracza ilości 5 m³/dobę** (nie wymaga się wówczas *pozwolenia wodnoprawnego*) w celu zaspokojenia potrzeb własnych i gospodarstwa domowego, czy indywidualnego gospodarstwa rolnego,

osobne pozwolenia wymagane są jednak w przypadku:

- nawadniania gruntów lub upraw wodą podziemną za pomocą deszczowni,
- poboru wody powierzchniowej lub podziemnej w ilości **większej niż 5 m³/dobę**,
- korzystania z wód na potrzeby działalności gospodarczej,
- rolniczego wykorzystania ścieków lub wprowadzania do wód lub do ziemi oczyszczonych ścieków, jeżeli ich łączna ilość **jest większa niż 5 m³/dobę**,
- wykonywania urządzeń wodnych,
- **korzystanie szczególne** – to korzystanie z wód wykraczające poza korzystanie powszechne lub zwykłe, gdzie pobór wody (powierzchniowej lub podziemnej) **jest większy niż 5 m³/dobę**. Szczególnym korzystaniem z wód objęty jest:
 - pobór oraz odprowadzanie wód powierzchniowych lub podziemnych,
 - wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
 - przerzuty wody oraz sztuczne zasilanie wód podziemnych,
 - piętrzenie oraz retencjonowanie (zatrzymywanie) śródlądowych wód powierzchniowych,
 - korzystanie z wód do celów energetycznych,
 - wydobywanie z wód kamienia, żwiru, piasku oraz innych materiałów, a także wycinanie roślin z wód lub brzegu,
 - rybackie korzystanie z wód śródlądowych.

1.2. Warunki korzystania z wód

Gospodarstwo posiadające własne ujęcie wody powierzchniowej lub podziemnej, gdzie pobór wody **przekracza 5 m³/dobę** lub głębokość ujęcia wody **przekracza 30 m**, musi posiadać **pozwolenie wodnoprawne**.

Pozwolenie wodnoprawne, wydawane jest na wniosek zainteresowanego korzystaniem z wód lub urządzeń wodnych, na czas określony. Właściwym organem do wydawania pozwoleń wodnoprawnych jest marszałek województwa, starosta lub w niektórych przypadkach dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej. W przypadku małych i średnich gospodarstw rolnych jest to najczęściej starosta.

W pozwoleniu wodnoprawnym ustala się cel i zakres korzystania z wód, warunki wykonywania, uprawnienia oraz obowiązki niezbędne ze względu na ochronę zasobów środowiska, interesów ludności i gospodarki, a w szczególności:

- ilość pobieranej lub odprowadzanej wody,
- sposób i zakres prowadzenia pomiarów ilości i jakości pobieranej wody,
- prowadzenie okresowych pomiarów wydajności i poziomu zwierciadła wody w studni.

Do wniosku o udzielenie pozwolenia wodnoprawnego należy dołączyć **operat wodnoprawny**.

W gospodarstwie pobierającym wodę z ujęcia gminnego dostarczanie wody odbywa się **na podstawie pisemnej umowy** zawartej **między przedsiębiorstwem wodociągowo-kanalizacyjnym, a odbiorcą usług**. Umowę taką zawiera przedsiębiorstwo wodno-kanalizacyjne, z osobą, której nieruchomość została podłączona do sieci i wystąpiła z pisemnym wnioskiem o zawarcie tej umowy.

Stawki opłat za korzystanie z wodociągów uchwalane są przez radę gminy i zawarte są w Dziennikach Urzędowych Województwa.

2. GOSPODARKA ŚCIEKAMI

2.1. Rodzaje ścieków

Ścieki to odprowadzanie do wód lub do ziemi: wody zużytej na cele bytowe lub gospodarcze, a także wody opadowe, roztopowe czy ciekłe odchody zwierzęce z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania.

Na terenie gospodarstwa rolnego mogą powstawać:

- **ścieki bytowe** – ścieki z budynków mieszkalnych, powstające w wyniku ludzkiego metabolizmu lub funkcjonowania gospodarstw domowych;

- **ciekłe odchody zwierzęce** – odchody z chowu lub hodowli zwierząt z wyjątkiem gnojówki i gnojowicy przeznaczonych do rolniczego wykorzystania;
- **wody opadowe i roztopowe** – wody ujęte w szczelne otwarte lub zamknięte systemy kanalizacyjne pochodzące z powierzchni zanieczyszczonych o trwałej nawierzchni. Wody opadowe lub roztopowe pochodzące z dachów, mogą być wprowadzane do wód lub do ziemi bez oczyszczania.

2.2. Sposoby odprowadzania ścieków

Odprowadzanie ścieków z gospodarstwa domowego może odbywać się poprzez kanalizację zbiorczą lub indywidualną.

Gospodarstwa, które nie są podłączone do zbiorczej kanalizacji, nie posiadają przydomowej oczyszczalni ścieków powinny być wyposażone w szczelne zbiorniki na nieczystości płynne zwane szambami. Zbiorniki bezodpływowe (szamba) na nieczystości ciekłe, powinny mieć:

- dno i ściany nieprzepuszczalne;
- szczelne przykrycie z zamykanym otworem do usuwania nieczystości;
- odpowietrzenie wyprowadzone co najmniej 0,5 m ponad poziom terenu.

Zbiorniki należy opróżniać przy pomocy wozów asenizacyjnych, a ich zawartość powinna być dowożona do oczyszczalni ścieków. Działalność taka powinna odbywać się na podstawie umowy korzystania z usług wykonywanych przez zakład będący gminną jednostką organizacyjną lub przedsiębiorcę posiadającego zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych. Władze gminy mają obowiązek nadzoru i kontroli tej działalności.

Właściciele nieruchomości obowiązani są do udokumentowania usług związanych z wywożeniem nieczystości płynnych, w formie umowy i dowodów płatności.

Nie wolno stosować zbiorników na nieczystości ciekłe na obszarach podlegających szczególnej ochronie środowiska i narażonych na powódzie oraz zalewanie wodami opadowymi.

Gospodarstwa, które nie mają możliwości podłączenia do kanalizacji mogą być wyposażone w przydomową oczyszczalnię ścieków. Jest to urządzenie do biologicznego uzdatniania ścieków w miejscu ich powstawania. Przydomowe oczyszczalnie ścieków polecane są dla terenów o rozproszonej zabudowie, gdzie budowa kanalizacji zbiorczej jest zbyt kosztowna. Jest to rozwiązanie stosunkowo proste, efektywne i bezpieczne, pod warunkiem, że zostało właściwie zaprojektowane i wykonane oraz jest poprawnie eksploatowane.

Przy lokalizacji **przydomowej oczyszczalni ścieków** należy zachować minimalne odległości urządzeń oczyszczalni od elementów zagospodarowania terenu lub zabudowy.

Tabela 1

Minimalne odległości dla przydomowej oczyszczalni ścieków

Odległość w metrach od	osadnika	drenażu
Granica posesji lub droga	2 m	2 m
Dom mieszkalny	brak norm	5 m
Studnia – ujęcie wody pitnej	15 m	30 m
Wody gruntowe	brak norm	1,5 m
Rurociągi z gazem, wodą	1,5 m	1,5 m
Kable elektryczne	0,8 m	0,8 m
Drzewa i krzewy	brak norm	3,0 m

Przepływowe, szczelne osadniki podziemne, stanowiące część przydomowej oczyszczalni ścieków gospodarczo-bytowych, mogą być sytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie budynków jednorodzinnych, pod warunkiem wyprowadzenia ich odpowietrzenia przez instalację kanalizacyjną, **co najmniej 0,6 m** powyżej górnej krawędzi okien i drzwi zewnętrznych w tych budynkach.

Budowa indywidualnych przydomowych oczyszczalni ścieków o wydajności do 7,50 m³ na dobę nie wymaga uzyskania pozwolenia na budowę, tylko **zgłoszenia o zamierzonej budowie** odpowiedniemu organowi – **staroście powiatowemu**.

Oczyszczalnie ścieków o przepustowości **do 5 m³/dobę** wykorzystywane na potrzeby własnego gospodarstwa domowego lub rolnego w ramach zwykłego korzystania z wód są instalacją **wymagającą zgłoszenia** odpowiedniemu organowi – **staroście powiatowemu**.

Gospodarstwa stosujące przydomowe oczyszczalnie ścieków zobowiązane są posiadać aktualne analizy odprowadzanych ścieków w zakresie wskaźników zanieczyszczeń (określonych prawem) potwierdzające prawidłowe eksploatowanie oczyszczalni.

Ścieki z własnego gospodarstwa powinny być najpierw wstępnie oczyszczone, spełniać określone normy zgodnie z przepisami prawnymi, a dopiero później mogą być odprowadzane bezpośrednio do wód, do ziemi lub urządzeń wodnych.

2.3. Rolnicze wykorzystanie ścieków

Przez **rolnicze wykorzystanie ścieków** rozumie się zastosowanie ścieków do nawadniania oraz nawożenia użytków rolnych i stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb.

Ścieki przeznaczone do rolniczego wykorzystania, przed zastosowaniem powinny zostać wstępnie oczyszczone, odpowiadać określonym normom sanitarnym oraz nie przekraczać wartości dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń obecnych w ściekach zgodnie z przepisami. Badania takie powinny być wykonywane co najmniej raz na dwa miesiące. Wykorzystanie rolnicze ścieków wymaga też przeprowadzania badań gleb na zawartość w nich metali ciężkich. Badania te wykonuje się co 5 lat.

Rolnicze wykorzystanie ścieków wymaga pozwolenia wodnoprawnego. W praktyce uzyskuje je jednostka oferująca ścieki, czyli zarządzający instalacją wytwarzającą ścieki.

Rolnik wykorzystujący ścieki na własnych gruntach powinien upewnić się, czy jednostka je oferująca posiada pozwolenie wodnoprawne oraz aktualne wyniki badań składu tych ścieków. W przeciwnym razie rolnik winien uregulować stan formalnoprawny we własnym zakresie.

Przy rolniczym wykorzystaniu ścieków powinno uwzględniać się warunki położenia gruntów, zachowując między innymi odległość:

- od obiektów przeznaczonych na pobyt ludzi, przy grawitacyjnym rozprowadzaniu ścieków -100 m, a za pomocą deszczowni – 200 m,
- od ujęcia wód powierzchniowych lub podziemnych, stanowiących źródło zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia - 250 m,
- od linii brzegu wód płynących, przy spadku terenu do 2% - 30 m, od 2 do 10% - 50 m, a przy spadku ponad 10 % - 70 m

Zabrania się rolniczego wykorzystania ścieków:

- na gruntach zamrzniętych do głębokości **30 cm** lub przykrytych śniegiem;
- na gruntach wykorzystywanych do upraw roślin, przeznaczonych do spożycia w stanie surowym;
- na gruntach, w których zwierciadło wód podziemnych znajduje się płycej niż **1,5 m** od powierzchni ziemi lub od dna rowu rozprowadzającego ścieki;
- na obszarach o spadku terenu większym niż **10%** dla gruntów ornych;
- na obszarach o spadku terenu większym niż **20%** dla łąk, pastwisk, plantacji drzew leśnych.

Zasady zbywania ścieków przez ich wytwórcę, wykonywania niezbędnych badań ścieków i gleby oraz opracowania planu nawożenia są najczęściej ustalane pomiędzy wytwórcą a wykorzystującym ścieki rolnikiem na podstawie umów cywilnoprawnych.

Roczne i sezonowe **dawki ścieków** powinny uwzględniać: zapotrzebowanie roślin na azot, potas, zasobność gleby w składniki pokarmowe; dawki składników wprowadzanych do gleby w nawozach naturalnych, organicznych (zwłaszcza azotu), zagospodarowanie gruntów i system płodozmianu.

W przypadku kontroli rolnik wykorzystujący ścieki rolniczo powinien posiadać: plan nawożenia ściekami, kopię pozwolenia wodnoprawnego, wyniki analizy gleby (na zawartość metali ciężkich).

Plan nawożenia, powinien uwzględnić termin zastosowania ścieku, jego przeznaczenie, (pod jaką uprawę, powierzchnię), wysokość dawki oraz ilość składników wniesionych ze ściekami do gleby, na podstawie analizy gleby.

2.4. Rolnicze wykorzystanie osadów ściekowych

Komunalne osady ściekowe, to osady pochodzące z oczyszczalni ścieków, powstające w komorach fermentacyjnych i innych instalacjach służących do oczyszczania ścieków komunalnych oraz innych ścieków o składzie zbliżonym do ścieków komunalnych. Mogą one znaleźć zastosowanie, po uprzedniej obróbce.

Komunalne osady ściekowe można wykorzystywać w rolnictwie pod wszystkie uprawy rolne, pod rośliny przeznaczone do produkcji kompostu, do rekultywacji gruntów przeznaczonych na cele rolne, do uprawy roślin nieprzeznaczonych do spożycia i produkcji pasz..

Stosuje się je w postaci płynnej, ziemistej i mazistej. Osady w postaci płynnej wprowadza się do gleby przez iniekcję (wstrzykiwanie) lub metodą natryskiwania, w tym w formie hydroobsiewu. Osad w postaci ziemistej oraz mazistej rozproszcza się równomiernie na powierzchni gleby i zaraz z nią miesza.

Komunalne osady ściekowe mogą być przekazywane osobie władającej nieruchomością, na której mają być stosowane, **wyłącznie przez wytwórcę tych osadów i to on ponosi odpowiedzialność za prawidłowe zastosowanie osadów w rolnictwie.** Przed stosowaniem osady powinny być poddane badaniom, spełniać określone normy sanitarne, a zawarte w nich metale ciężkie nie mogą przekraczać dopuszczalnych wartości zgodnie z przepisami.

Wytwórca komunalnych osadów ściekowych jest obowiązany do przekazywania właścicielowi, dzierżawcy lub osobie władającej nieruchomością, na której komunalne osady ściekowe mają być stosowane, **wyników badań (osadu i gleby), oraz informacji o dawkach tego osadu, które można stosować na poszczególnych gruntach.**

Osoba władająca nieruchomością, właściciel, dzierżawca ma obowiązek wszystkie te wyniki badań oraz informacje o dawkach osadu, przechowywać przez 5 lat.

Badania gleby w rolnictwie, na których stosuje się komunalne osady ściekowe, wykonuje się **každorazowo, na krótko przed zastosowaniem osadu.** Obejmują one następujące oznaczenia: odczyn gleby (**pH**), zawartość metali ciężkich, zawartość fosforu przyswajalnego w mg P₂O₅/100 g gleby.

Dawki komunalnych osadów ściekowych stosowanych w rolnictwie ustala się dla każdej partii osadu osobno. Ich wielkość zależy od: rodzaju gruntu i sposobu jego użytkowania, jakości komunalnego osadu ściekowego oraz zapotrzebowania roślin na fosfor i azot.

Rolnik wykorzystujący rolniczo komunalne osady ściekowe, powinien posiadać: wyniki analiz składu osadu ściekowego i gleby oraz potwierdzenie dawek osadów stosowanych w gospodarstwie.

Zakaz stosowania osadów ściekowych obowiązuje:

- na terenach ochrony pośredniej strefy ochrony ujęć wody, o ile akta prawa miejscowego wydane na podstawie art. 58 ustawy Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.) nie stanowi inaczej;
- na gruntach rolnych o nachyleniu większym niż **10%**;
- na gruntach o dużej przepuszczalności (piaski luźne, słabo gliniaste, gliniaste lekkie), jeżeli poziom wód gruntowych znajduje się na głębokości mniejszej niż **1,5 m** poniżej powierzchni gruntu;
- na gruntach, na których rosną rośliny sadownicze i warzywa (nie dotyczy drzew owocowych);
- na rośliny przeznaczone do bezpośredniego spożycia przez ludzi;
- na gruntach przeznaczonych pod uprawę roślin jagodowych i warzyw, których części jadalne bezpośrednio stykają się z ziemią i są spożywane w stanie surowym – **w ciągu 18 miesięcy poprzedzających zbiory i w czasie zbiorów**;
- na gruntach wykorzystywanych do upraw pod osłonami;
- na terenach położonych w odległości mniejszej niż **100 m** od ujęcia wody, domu mieszkalnego lub zakładu produkcji żywności;
- w pasie gruntu o szerokości **50 m** bezpośrednio przylegający do brzegów jezior i cieków;
- na terenach zalewowych, czasowo podtopionych i bagiennych;
- na terenach czasowo zamarzniętych i pokrytych śniegiem;
- na terenach ochrony pośredniej strefy ochrony ujęć wody, o ile akta prawa miejscowego wydane na podstawie art. 58 ustawy Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.) nie stanowi inaczej;
- na obszarach parków narodowych, rezerwatów przyrody;
- na łąkach i pastwiskach;
- na terenach objętych innymi formami ochrony przyrody (tj. parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe), jeśli osady zostały wytworzone poza tymi terenami,
- na glebach terenach użytkowanych rolniczo, jeżeli odczyn pH jest nie mniejszy niż 5,6.

3. GOSPODARKA NAWOZAMI

3.1. Przechowywanie nawozów

Nawozy mineralne, organiczne i organiczno-mineralne środki poprawiające właściwości gleby i stymulatory wzrostu w postaci stałej przechowuje się w opakowaniach, bądź luzem w pryzmach na utwardzonym i nieprzepuszczalnym podłożu, przykryte materiałem wodoszczelnym zgodnie z instrukcją. Nie dopuszcza się składowania w pryzmach saletry amonowej i nawozów zawierających azotan amonowy w ilości, która odpowiada zawartości azotu całkowitego powyżej 28%. Nawozy w postaci płynnej przechowuje się w zamkniętych opakowaniach lub w szczelnych zbiornikach.

Nawozy naturalne w postaci stałej powinny przechowywać się na nieprzepuszczalnych płytach, zabezpieczonych przed przenikaniem wycieku do gruntu, dotyczy podmiotów, prowadzących chów lub hodowlę **drobiu powyżej 40 000 stanowisk** lub chów lub hodowlę **świń powyżej 2000 stanowisk** dla świń o wadze ponad 30 kg **lub 750 stanowisk** dla macior. Obowiązuje od **1 stycznia 2009 roku**.

Nawozy naturalne w postaci płynnej przechowuje się wyłącznie w szczelnych zbiornikach o pojemności umożliwiającej ich gromadzenie przez okres **4 miesięcy**. Zbiorniki te powinny być zbiornikami zamkniętymi. **Obowiązuje od dnia 1 stycznia 2011 roku**.

W gospodarstwach położonych na **obszarach szczególnie narażonych (OSN)** na zanieczyszczenia azotem ze źródeł rolniczych, wielkość płyty gnojowej oraz pojemność zbiorników na gnojówkę i gnojowicę powinny zapewniać możliwość ich przechowywania przez okres co najmniej **6 miesięcy**. Zbiorniki na płynne odchody zwierzęce powinny mieć nieprzepuszczalne dno i ściany oraz szczelną pokrywę z otworem wejściowym i wentylacyjnym.

Tabela 2

Wymagana wielkość urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych w przeliczeniu na 1 DJP

Sposób utrzymywania zwierząt	Powierzchnia/ pojemność płyty/zbiornika na OSN – 6 m-cy	Powierzchnia/ pojemność płyty/zbiornika na pozostałych obszarach – 4 m-ce
System ściółkowy	Bydło i trzoda chlewna	
	3,5 m ² /1 DJP dla obornika	2,5 m ² /1 DJP dla obornika
	3 m ³ /1 DJP dla gnojówki	2 m ³ /1 DJP dla gnojówki
	Drób	
	1,6 m ² /1 DJP dla obornika	1,1 m ² /1 DJP dla obornika
	0,25 m ³ /1 DJP dla gnojówki	0,2 m ³ /1 DJP dla gnojówki
	Konie	
	3,5 m ² /1 DJP dla obornika	2,5 m ² /1 DJP dla obornika
1,5 m ³ /1 DJP dla gnojówki	1 m ³ /1 DJP dla gnojówki	
Bezściółkowy	10 m ³ /1 DJP dla gnojowicy	7 m ³ /1 DJP dla gnojowicy

Współczynniki przeliczeniowe sztuk zwierząt gospodarskich na DJP zawiera (Załącznik 1).

Budowa szczelnych zbiorników zamkniętych o pojemności **do 25 m³** oraz płyt obornikowych nie wymaga pozwolenia na budowę. Natomiast, budowa zbiorników zamkniętych o pojemności **ponad 25 m³** oraz wszystkich zbiorników otwartych wymaga uzyskania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, projektu budowlanego oraz decyzji o pozwoleniu na budowę.

Tabela 3

Wymagane odległości dla obiektów i urządzeń

Wyszczególnienie	Dla zbiorników zamkniętych na płynne odchody (m)	Dla zbiorników otwartych o pojemności do 200 m ³ oraz płyt obornikowych (m)
Od otworów okiennych i drzwiowych pomieszczeń przeznaczonych na pobyt ludzi na działkach sąsiednich	15	30
Od magazynów środków spożywczych, a także obiektów budowlanych przetwórstwa rolno-spożywczego	15	50
Od granicy działki sąsiedniej	4	4
Od studni	5	15
Od budynków magazynowych ogólnych	5	10
Od silosów na zboże i pasze	5	5
Od silosów na kiszonki	5	10

Zbiorniki na płynne odchody zwierzęce mogą być usytuowane w odległościach mniejszych od granicy działki sąsiedniej niż podano w tabeli lub na granicy działek, jeżeli będą przylegać do tego samego rodzaju zbiorników na działce sąsiedniej.

Odległość otwartych zbiorników na płynne odchody zwierzęce o pojemności większej niż **200 m³** od obiektów budowlanych wymienionych w tabeli i od granicy działki sąsiedniej określone są indywidualnie w decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w uzgodnieniu z właściwym państwowym wojewódzkim inspektorem sanitarnym.

Zamknięte zbiorniki na płynne odchody zwierzęce zaopatrzone w przykrycie inne niż sztywne i odporne na uszkodzenia mechaniczne oraz otwarte zbiorniki na płynne odchody zwierzęce, o wysokości mniejszej niż **1,8 m**, powinny być zabezpieczone ogrodzeniem o wysokości co najmniej **1,8 m**.

Urządzenia do składowania nawozów naturalnych, uciążliwe dla otoczenia ze względu na ulatniające się z nich substancje odorowe, powinny być

usytuowane po stronie zawietrznej względem budynku mieszkalnego i odizolowane pasem drzew i krzewów.

3.2. Stosowanie nawozów

Można stosować wyłącznie nawozy dopuszczone do obrotu. Nawozy te muszą spełniać wymagania jakościowe oraz nie mogą zawierać zanieczyszczeń powyżej wartości dopuszczalnych.

Dopuszczalna dawka nawozu naturalnego, zastosowanego w okresie jednego roku, nie może przekraczać 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.

Zabrania się stosowania nawozów:

- na glebach zalanych wodą oraz przykrytych śniegiem lub zamrzniętych do głębokości **30 cm** oraz podczas opadów deszczu;
- naturalnych w postaci płynnej oraz nawozów azotowych – na glebach bez okrywy roślinnej, na polach położonych na stokach o nachyleniu większym niż **10%**;
- naturalnych w postaci płynnej – podczas wegetacji roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi;
- organicznych i organiczno-mineralnych otrzymanych z ubocznych produktów zwierzęcych lub zawierających takie produkty – na pastwiskach.

Nawozy naturalne i organiczne w postaci stałej oraz płynnej powinny być stosowane na pola w okresie **od 1 marca do 30 listopada**.

Gnojowicę i gnojówkę należy stosować na nie obsianą glebę, najlepiej w okresie wczesnej wiosny. Dopuszcza się stosowanie tych nawozów pogłównie, z wyjątkiem roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi lub na krótko przed ich skarmieniem przez zwierzęta.

Obornik najlepiej stosować wczesną wiosną, ale można również w okresie późnej jesieni pod warunkiem, że będzie natychmiast przyorany. Obornika nie należy wywozić w okresie późnego lata lub wczesnej jesieni ze względu na straty azotu (amoniak, azotany). Dopuszcza się stosowanie obornika i nawozów organicznych podczas wegetacji roślin tylko na użytkach zielonych i wieloletnich uprawach polowych roślin nieprzeznaczonych bezpośrednio do spożycia.

Nawozy naturalne oraz organiczne powinny być przykryte lub wymieszane z glebą nie później niż następnego dnia po ich zastosowaniu, z wyjątkiem nawozów stosowanych na użytkach zielonych.

Nawozy naturalne należy stosować:

- w odległości co najmniej **20 m** od strefy ochronnej źródeł wody, ujęć wody, brzegu zbiorników oraz cieków wodnych, kąpielisk zlokalizowanych na wodach powierzchniowych oraz obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego;
- w postaci płynnej gdy poziom wody podziemnej jest **poniżej 1,2 m**,

Nawozy mineralne należy stosować w okresach bezpośrednio poprzedzających maksymalne zapotrzebowanie roślin na składniki pokarmowe, z tym, że większość dawki nawozów mineralnych azotowych stosuje się pogłównie.

Nawozy mineralne w postaci stałej stosuje się przy użyciu rozsiewaczy naziemnych oraz siewników nawozowych lub siewników kombinowanych albo ręcznie z tym, że w odległości co najmniej **20 m** od strefy ochronnej źródeł i ujęć wody oraz od brzegu zbiorników i cieków wodnych nawozy mineralne mogą być stosowane tylko ręcznie.

Mycie rozsiewaczy nawozów nie może odbywać się w pobliżu wód powierzchniowych i stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, w odległości co najmniej **20 m** od brzegów zbiorników i cieków wodnych.

3.3. Plan nawożenia

Plan nawożenia w gospodarstwie powinien zawierać zapotrzebowanie roślin na składniki pokarmowe, źródła składników nawozowych w gospodarstwie: nawozy naturalne, nawozy organiczne, azot pozostający w glebie po przyoraniu resztek poźniwnych roślin motylkowych, zapotrzebowanie na nawozy mineralne.

Obowiązkowo plany nawożenia powinny być opracowane i stosowane w:

- gospodarstwach położonych w strefach zagrożonych zanieczyszczeniem wód azotanami ze źródeł rolniczych czyli na **OSN**;
- gospodarstwach realizujących, zadania Programu Rolnośrodowiskowego, takie jak **rolnictwo zrównoważone**;
- gospodarstwach prowadzących chów lub hodowlę **drobiu powyżej 40 000 stanowisk**, lub chów lub hodowlę **świń powyżej 2000 stanowisk** dla świń o wadze ponad 30 kg lub **750 stanowisk** dla macior;
- gospodarstwach nabywających nieprzetworzony nawóz naturalny (gnojowica, obornik, gnojówka) od gospodarstw wymienionych w punkcie wyżej;
- gospodarstwach stosujących osady ściekowe.

Rolnik, który prowadzi chów lub hodowlę drobiu powyżej **40 000 stanowisk**, lub chów lub hodowlę świń powyżej **2 000 stanowisk** dla świń o wadze ponad 30 kg lub **750 stanowisk** dla macior, jest obowiązany zagospodarować na użytkach rolnych będących w jego posiadaniu co najmniej **70%** gnojówki i gnojowicy, a pozostałe **30%** może zbyć na podstawie zawarcia pisemnej umowy (*Załącznik 2*), którą strony przechowują co najmniej **przez okres 8 lat** od dnia jej zawarcia.

Nabywca nieprzetworzonego nawozu naturalnego powinien opracować, w terminie **30 dni** od dnia zawarcia umowy, plan nawożenia, który opiniuje okręgowa stacja chemiczno-rolnicza.

3.4. Polepszacze gleb i ich wykorzystanie

Do wzbogacania gleby możliwe jest stosowanie tzw. **polepszaczy gleby**, wytworzonych z ubocznych produktów zwierzęcych, w ilości **do 5 ton na 1 ha uprawy**, nie częściej niż raz na **2 lata**:

- przy zakładaniu plantacji traw,
- przed siewem zbóż, kukurydzy, roślin motylkowatych, poplonów ścierniskowych oraz roślin przeznaczonych do celów technicznych.

Polepszacze gleby niezwłocznie po przywiezieniu na pole powinny być rozsiane, a następnie zmieszane z glebą przy użyciu maszyn przeznaczonych do tego celu np. pługą, brony talerzowej.

Nie dopuszcza się stosowania polepszaczy gleby:

- na łąkach trwałych i pastwiskach trwałych;
- do produkcji podłoży ogrodniczych;
- pod uprawy roślin przeznaczonych do bezpośredniego spożycia przez ludzi, z wyjątkiem przygotowywania stanowiska pod te uprawy w roku poprzedzającym sadzenie roślin.

Polepszacze gleby należy przechowywać w:

- miejscu zabezpieczonym przed dostępem zwierząt – w przypadku opakowanych polepszaczy gleby;
- pomieszczeniach zabezpieczonych przed dostępem zwierząt – w przypadku nieopakowanych polepszaczy gleby., które należy oczyścić i odkazić po zużyciu każdej partii polepszaczy gleby.

Podmiot nabywający polepszacze gleby zgłasza zamiar ich nabycia powiatowemu lekarzowi weterynarii właściwemu ze względu na miejsce przeznaczenia polepszacza gleby, okazuje dokument potwierdzający tożsamość, wypis z ewidencji gruntów lub inny dokument potwierdzający wielkość uprawianego gruntu oraz przedkłada do podpisu dwa egzemplarze oświadczenia (*Załącznik 3*). Oświadczenie sporządza podmiot nabywający w dwóch egzemplarzach, po jednym dla siebie i podmiotu zbywającego. Oświadczenie pozwala nabycie polepszacza gleby w okresie 30 dni od podpisania oświadczenia przez lekarza weterynarii. Podmiot nabywający polepszacze gleby przechowuje oryginał oświadczenia przez **2 lata** od dnia jego sporządzenia.

Podmiot zbywający polepszacze gleby niezwłocznie po ich zbyciu przekazuje powiatowemu lekarzowi weterynarii właściwemu ze względu na miejsce przeznaczenia polepszacza gleby kopie oświadczenia i przechowuje ją przez **2 lata** od dnia ich zbycia.

Podmiot wykorzystujący polepszacze gleby, który jednocześnie jest ich wytwórcą, każdorazowo informuje powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na miejsce przeznaczenia polepszacza gleby o zamiarze ich wykorzystania.

3.5. Soki kiszonkowe

Wszystkie kiszonki produkowane w gospodarstwie, powinny być przechowywane w odpowiednich magazynach, tj.:

- pryzmach polowych;
- silosach przejazdowych lub wieżowych;
- belach lub rękawach foliowych.

Magazyny na pasze najlepiej lokalizować w pobliżu budynków produkcyjnych od strony pola lub dróg prowadzących na pole czy z pola, w odpowiedniej odległości od zabudowań i granic zagrody wiejskiej, zgodnie z wymaganiami prawa budowlanego.

Soki z zakiszanych roślin powinny być zabezpieczone przed wyciekami do gruntu, aby nie przedostawać się do wód, gleby, powodując ich skażenie.

4. OCHRONA POWIETRZA PRZED ZANIECZYSZCZENIEM

Emisje zanieczyszczeń - to przedostawanie się do atmosfery różnych substancji i pyłów z powierzchni Ziemi. Wyróżnia się emisje naturalne i emisje, będące wynikiem różnorodnej działalności człowieka. Szczególnie szkodliwe dla środowiska naturalnego są emisje zanieczyszczeń powodowane działalnością człowieka. Oprócz zanieczyszczeń przemysłowych do pogarszania stanu atmosfery mogą przyczyniać się:

- spalarnie odpadów;
- gospodarstwa domowe (opalenie paliwem ciekłym, stałym);
- rolnictwo (hodowla zwierząt, uprawa roli);
- spaliny z pojazdów mechanicznych (samochodów, ciągników itp.).

4.1. Postępowanie w zakresie emisji gazów lub pyłów do powietrza

Pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza wymagają instalacje do chowu i hodowli zwierząt w liczbie nie mniejszej niż **210 DJP**, gdzie budynki inwentarskie wyposażone są w wentylację mechaniczną.

Ponadto, pozwolenie takie wymagane jest przy:

- kotłach o mocy ponad **5 MW** – opalanych węglem kamiennym,
- kotłach o mocy ponad **10 MW** – opalanych koksem, olejem opałowym, biomasą, biopaliwami,
- kotłach o mocy ponad **15 MW** – opalanych paliwem gazowym,
- zbiornikach materiałów sypkich o pojemności większej niż **50 m³**.

Zgłoszenia do starosty wymagają instalacje do chowu i hodowli zwierząt w liczbie **40-60 DJP**, gdzie budynki inwentarskie wyposażone są w wentylację mechaniczną,

Inne źródła emisji gazów i pyłów do powietrza w gospodarstwie, **wymagające zgłoszenia:**

- kotły o mocy **od 1 MW do 5 MW** – opalane węglem kamiennym,
- kotły o mocy **od 1 MW do 10 MW** – opalane koksem, olejem opałowym, biomasą, biopaliwami,
- kotłem o mocy **od 1 MW do 15 MW** – opalane paliwem gazowym,
- zbiorniki materiałów sypkich o pojemności mniejszej niż **20 m³**,
- do przechowywania zboża lub innych płodów rolnych lub leśnych w ilości większej niż **50 Mg** (tzn. 50 t),
- do suszenia zboża lub innych płodów rolnych.

Zgłoszenie dotyczące wprowadzania do powietrza gazów lub pyłów z instalacji, **powinno zawierać** następujące informacje:

- oznaczenie prowadzącego instalację, jego adres zamieszkania lub siedziby,
- adres zakładu, na którego terenie prowadzona jest eksploatacja instalacji,
- rodzaj i zakres prowadzonej działalności, w tym wielkość produkcji,
- czas funkcjonowania instalacji (dni tygodnia i godziny),
- wielkość i rodzaj emisji,
- opis stosowanych metod ograniczenia wielkości emisji,
- informację, czy stopień ograniczenia wielkości emisji jest zgodny z obowiązującymi przepisami.

Procedura uzyskania pozwolenia lub zgłoszenia wprowadzania do powietrza gazów lub pyłów z instalacji nie obejmuje wentylacji grawitacyjnej.

Zjawiskiem zanieczyszczenia powietrza jest również pylenie. Zjawisko **zapylenia powietrza** może powstawać w wyniku: pracy maszyn i narzędzi rolniczych po przesuszonej powierzchni gleby, transportu i stosowania niektórych nawozów oraz wykonywania prac podczas żniw.

Długotrwałe zapylenie jest uciążliwe dla otoczenia i może stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi i zwierząt. W celu uniknięcia zapylenia powietrza należy:

- wszystkie zabiegi agrotechniczne wykonywać przy optymalnej wilgotności gleby;
- nawozy stałe, przewożone luzem, zabezpieczać przed rozsypaniem i pyleniem;
- nawozy produkowane w formie pylistej rozsiewać w okresach bezwietrznej pogody i stosunkowo dużej wilgotności względnej powietrza;
- utrzymywać powierzchnię gleby pod okrywą roślinną przez maksymalnie długi okres w ciągu roku.

4.2. Emisja odorów

Odory - to nieprzyjemne zapachy występujące w otoczeniu źródeł emisji zanieczyszczeń powietrza. Emisje odorów stanowią poważny problem, najczęściej o charakterze lokalnym, w zwartej zabudowie mieszkalnej wokół źródła emisji.

Najbardziej uciążliwe dla otoczenia są odory pochodzące z:

- budynków inwentarskich, w których prowadzony jest chów lub hodowla zwierząt,
- otwartych zbiorników na gnojowicę,
- rozprawiania nawozów naturalnych (obornika, gnojowicy) na polach czy
- stosowania polepszaczy w postaci mączki mięsno-kostnej na niektórych gruntach.

Uciążliwość zapachowa jest uzależniona od: odległości budowli rolniczych (budynków inwentarskich, otwartych zbiorników na gnojowicę, płyt obornikowych) od budynków mieszkalnych sąsiadów, obsady i gatunku zwierząt hodowanych oraz sposobu ich utrzymywania i żywienia, topografii terenu, przeważających kierunków wiatru w stosunku do zabudowań.

W celu ograniczenia rozprzestrzeniania się **przykrych zapachów** zalecane jest: wyposażenie budynków inwentarskich w sprawnie działające urządzenia wentylacyjne, utrzymujące w nich odpowiednią temperaturę, wilgotność powietrza oraz koncentrację gazów (dwutlenku węgla, amoniaku, siarkowodoru), przykrywanie otwartych zbiorników na gnojowicę celem zmniejszenia powierzchni ich parowania.

Zmniejszenie uciążliwości zapachowej regulują zalecenia *kodeksu dobrej praktyki rolniczej*, ustawa o nawozach i nawożeniu, czy wydawane pozwolenia emisyjne określające indywidualne obowiązki użytkowników środowiska prowadzących instalacje intensywnego chowu lub hodowli zwierząt.

Działanie organów kontrolnych ochrony środowiska sprowadza się do kontroli prawidłowego eksploataowania urządzeń wentylacyjnych i oceny ich stanu technicznego oraz stosowania odpowiednich technik zapewniających ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko.

5. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZED HAŁASEM

Podstawowe zasady ochrony przed hałasem:

- odpowiednia lokalizacja obiektu lub zespołu urządzeń powodujących uciążliwość, przy wykorzystaniu naturalnych barier akustycznych jak wzniesienia, fragmenty zalesień itp.;
- strefowanie i stosowanie „przerw” w zabudowie oraz elewacji rozpraszającej lub pochłaniającej fale akustyczne;
- wykorzystanie lub stworzenie odpowiedniego układu zieleni jako ekranu dźwiękochłonnego;
- dobór mało hałaśliwej technologii, mało hałaśliwych maszyn, urządzeń i instalacji oraz środków transportu;
- dobór odpowiedniej konstrukcji budynków i innych obiektów budowlanych;
- hermetyzacja hałaśliwej technologii produkcji przez zastosowanie ekranów dźwiękochłonnych, wykonanie zabezpieczeń przeciwdrganiowych lub przeciwdźwiękowych przy wykonywaniu konstrukcji hali i jej elementów (fundamenty, drzwi, okna, ściany);
- właściwa konserwacja sprzętu lub jego wymiana (nowe i właściwie konserwowane maszyny pracują znacznie ciszej);
- zastosowanie obudowy dźwiękochłonnej na hałaśliwych maszynach i urządzeniach.

Obowiązkiem wszystkich jednostek organizacyjnych i osób fizycznych, które przygotowują, podejmują lub prowadzą działalność mogącą przyczynić się do powstania hałasu, uciążliwego dla środowiska, jest zastosowanie – zwłaszcza przy korzystaniu z maszyn i urządzeń technicznych – takich rozwiązań organizacyjnych, technicznych bądź technologicznych, które zapobiegałyby powstawaniu albo przenikaniu hałasu do środowiska, albo ograniczały hałas do dopuszczalnego poziomu.

W działalności rolniczej można wyróżnić dwie zasadnicze kategorie źródła hałasu:

- **źródła mobilne** (ruchome), do których należą samochody, ciągniki rolnicze, samojezdne maszyny rolnicze (kombajny, kosiarki itp.);
- **źródła stacjonarne** (związane trwale z miejscem użytkowania), którymi w rolnictwie są przede wszystkim wentylatory, dmuchawy, agregaty chłodnicze, sprężarki, przenośniki pneumatyczne i mechaniczne (np. ślimakowe), rozdrabniacze, mieszalniki, paszociągi, linie automatyczne pojenia, wyposażenie warsztatów podręcznych w obiektach inwentarskich.

Podstawowe zasady kształtowania najlepszych warunków akustycznych środowiska, to:

- lokalizowanie obiektów lub zespołów urządzeń o maksymalnej aktywności akustycznej w miejscach ekranowanych przy wykorzystaniu naturalnych barier akustycznych jak wzniesienia, fragmenty zalesień itp., lub przez inne obiekty kubaturowe nie będące źródłami hałasu, w największej możliwej odległości od obiektów i terenów wymagających zapewnienia komfortu akustycznego;
- stosowanie technologii i technik o minimalnej aktywności akustycznej, tj. dobór maszyn lub urządzeń, środków transportu o możliwie najniższej mocy akustycznej;
- dobór odpowiedniej konstrukcji budynków i innych obiektów budowlanych, charakteryzujących się maksymalnymi parametrami izolacyjności akustycznej, a także wysokimi zdolnościami pochłaniania lub rozpraszania dźwięku (przegrody zewnętrzne);
- hermetyzacja „hałaśliwej” technologii produkcji przez zastosowanie ekranów dźwiękochłonnych, obudów dźwiękochłonno-izolacyjnych, wykonanie zabezpieczeń przeciw drganiowym lub przeciwdźwiękowym przy wykonywaniu konstrukcji obiektów kubaturowych i ich elementów (fundamenty, drzwi, okna, ściany);
- zastosowanie obudów dźwiękochłonno-izolacyjnych lub tłumików akustycznych na hałaśliwych maszynach i urządzeniach;
- dbałość o utrzymanie instalacji, maszyn i urządzeń w należytym stanie technicznym poprzez przeglądy, konserwację, naprawy lub wymianę sprzętu (nowe i właściwie konserwowane maszyny pracują znacznie ciszej).

6. OCHRONA GLEB

Właściciel gruntów stanowiących użytki rolne oraz gruntów zrekultywowanych na cele rolne jest obowiązany do przeciwdziałania degradacji gleb, w tym szczególnie erozji i ruchom masowym ziemi.

Rolnik ma obowiązek utrzymywania w sprawności technicznej urządzeń przeciwerozyjnych.

W wyniku procesów erozji wodnej i wietrznej oraz pogorszenia właściwości powietrzno-wodnych gleby następuje jej **degradacja fizyczna**. Ochrona gleb przed **erozją wodną** zależy w dużej mierze od położenia pola, rodzaju okrywy roślinnej i sposobu uprawy roli. Dlatego na gruntach podatnych na erozję należy stosować specjalne **zabiegi przeciwerozyjne**:

- utrzymywać trwałe zadarnienie lub zalesienie gruntów na stokach o nachyleniu powyżej **20%**;
- zadarniać drogi spływu wód opadowych, a trawę na tych terenach kosić przynajmniej dwa razy w okresie wegetacji;
- stosować **głęboszowanie** zwiększające pojemność wodną gleby i ułatwiające wsiąkanie wody do głębszych jej warstw;
- stosować **plodozmiany przeciwerozyjne**, w których skład powinny wchodzić rośliny motylkowe i ich mieszanki z trawami oraz rośliny ozime, szczególnie zalecane: rzepak, żyto i przenieżyto, które tworzą zwartą okrywę tzw. „zielone pola” już w okresie jesiennym.
- przewidzieć uprawę poplonów ścierniskowych lub ozimych po wcześnie zebranych przedplonie, po którym następuje roślina jara;
- przykrywać słomą, łętami lub liśćmi powierzchnie gleb ornych nieobsianych na okres jesienno-zimowy.

Plodozmian powinien być tak ułożony, aby jak największa powierzchnia gruntów rolnych znajdowała się pod okrywą roślinną w okresie całego roku:

- około **60%** powierzchni gruntów rolnych na terenach równinnych,
- przynajmniej **75%** powierzchni gruntów rolnych na terenach zagrożonych erozją.

Stopień zagrożenia gleb **erozją wietrzną** zależy od ukształtowania powierzchni, wilgotności gleby, kierunku i szybkości wiatru, obecności i rodzaju okrywy roślinnej. W celu zminimalizowania erozji wietrznej należy:

zakładać i pielęgnować pasy zadrzewień śródpolnych;

- stale utrzymywać glebę pod okrywą roślinną;
- przykrywać na okres wczesnej wiosny materiałami mulczującymi powierzchnie gleb przeznaczone pod rośliny późnego siewu lub sadzenia (ziemniak, kukurydza);
- stosować uprawę bezorkową na glebach i terenach szczególnie zagrożonych.

Poza działaniami zapobiegającymi erozji, dla wzrostu i rozwoju roślin niezbędne jest zapewnienie właściwych stosunków powietrzno-wodnych na użytkach rolnych przez utrzymywanie w stanie sprawności rowów melioracyjnych.

Rolnicy użytkujący grunty zmeliorowane zobowiązani są do konserwacji i pielęgnacji sieci rowów na tych terenach.

Jeśli rolnik należy do Spółki Wodnej, to do niej należy obowiązek utrzymania rowów melioracyjnych w stanie sprawności.

Rolnicy ubiegający się o dopłaty bezpośrednie zobowiązani są do przestrzegania minimalnych wymagań utrzymywania gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Grunty rolne są utrzymywane zgodnie z normami, jeżeli:

- **w przypadku gruntów ornych** - jest na nich prowadzona uprawa roślin lub ugorowanie; przy czym dla pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa ten sam gatunek rośliny może być uprawiany na tej samej powierzchni w ramach działki ewidencyjnej **nie dłużej niż 3 lata**;
- **w przypadku łąk i pastwisk**- okrywa roślinna jest koszona i usuwana co najmniej raz w roku, w terminie **do dnia 31 lipca**, z tym że:
 - w przypadku łąk zadeklarowanych we wniosku o przyznanie płatności z tytułu realizacji przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt - okrywa roślinna jest na nich koszona i usuwana co najmniej raz w roku, w terminie określonym w przepisach w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich, jednak nie później niż **do dnia 31 października**;
 - w przypadku łąk i pastwisk zadeklarowanych we wniosku o przyznanie pomocy finansowej w ramach działania płatności dla obszarów NATURA 2000 oraz związanych z wdrażaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej oraz w ramach działania: program rolnośrodowiskowy - okrywa roślinna jest na nich koszona i usuwana w zakresie i terminie określonym w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich lub są na nich wypasane zwierzęta w sezonie pastwiskowym określonym w tych przepisach.

Dopuszcza się uprawę pszenicy, żyta, jęczmienia i owsa na tej samej powierzchni w ramach działki ewidencyjnej przez:

- **4 lata**, pod warunkiem, że najpóźniej przed rozpoczęciem uprawy tej rośliny w czwartym roku zostanie przyorana słoma lub międzyplony, lub obornika w ilości co najmniej 10 ton na ha albo zostanie wymieszana słoma z glebą lub międzyplonów z glebą, lub są prowadzone uprawy międzyplonów.

Rolnik powinien złożyć oświadczenie o zamiarze wykonania ww. zabiegu do kierownika biura powiatowego ARiMR w terminie do dnia 9 czerwca roku:

- poprzedzającego rok, w którym zamierza wykonać taki zabieg wiosną,
- w którym zamierza wykonać taki zabieg jesienią.
- **5 lat**, pod warunkiem, że zostaną spełnione powyższe warunki, po zakończeniu zbiorów w czwartym roku, lecz przed rozpoczęciem uprawy tej rośliny zostaną wykonane ww. zabiegi uprawowe.

Rolnik również jest zobowiązany do złożenia stosownego oświadczenia jw.

Grunty orne położone na stokach o nachyleniu **powyżej 20°** nie powinny być wykorzystywane pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku i utrzymywane jako czarny ugór. Na tych gruntach, wykorzystywanych pod uprawę roślin wieloletnich należy utrzymywać okrywą roślinną lub ściółkowanie w międzyrzędziach albo prowadzić uprawę metodą tarasową.

Powierzchnię stanowiącą **co najmniej 40%** gruntów ornych położonych na obszarach zagrożonych erozją wodną wchodzących w skład gospodarstwa rolnego należy pozostawić pod okrywą roślinną co najmniej od dnia **1 grudnia do dnia 15 lutego**.

Grunt orny był ugorowany, jeżeli grunt ten podlegał co najmniej raz w roku w terminie do dnia 31 lipca koszeniu lub innym zabiegom uprawowym zapobiegającym występowaniu i rozprzestrzenianiu się chwastów.

Nie wolno wypalać gruntów rolnych.

Zabrania się wykonywania zabiegów uprawowych ciężkim sprzętem rolniczym w okresie wysycenia profilu glebowego wodą.

W obrębie działki zabrania się niszczenia:

- drzew będących pomnikami przyrody, objętych ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody;
- rowów, których szerokość nie przekracza 2 m;
- oczek wodnych, w rozumieniu przepisów o ochronie gruntów rolnych i leśnych, o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m².

Grunty rolne nie powinny być porośnięte drzewami i krzewami z wyjątkiem: drzew i krzewów:

- niepodlegających wycięciu zgodnie z przepisami ustawy o ochronie przyrody,
- mających znaczenie dla ochrony wód i gleb,
- niewpływających na prowadzoną na tych gruntach produkcję roślinną; łąk, pastwisk oraz gruntów ornych położonych na stokach o nachyleniu powyżej 20°, które mogą być porośnięte pojedynczymi drzewami i krzewami, o ile nie wpływają one na prowadzoną na tych gruntach produkcję roślinną, a ich liczba nie przekracza 50 sztuk na hektar.

Powierzchnię gruntów rolnych uznaje się za utrzymywaną zgodnie z normami, jeśli w obrębie działki rolnej znajdują się oczka wodne o łącznej powierzchni mniejszej niż 100 m², a także rowy, nieutwardzone drogi dojazdowe wydzielone w obrębie działek rolnych, pasy zadrzewień, żywopłoty, ściany tarasów, których szerokość w obrębie działki rolnej nie przekracza 2 m i które nie stanowią odrębnej działki ewidencyjnej.

Plantacje zagajników o krótkiej rotacji są utrzymywane zgodnie z normami, jeżeli:

- są utrzymywane w stanie niezachwaszczonym;
- są położone:
 - 1,5 m od granicy sąsiedniej działki gruntu, na której została założona taka plantacja lub użytkowanej jako grunt leśny,
 - 3 m od granicy sąsiedniej działki gruntu użytkowanej w inny sposób niż określony powyżej.

Wieloletnie plantacje trwałe uznaje się za utrzymywane zgodnie z normami, jeżeli są utrzymywane w stanie niezachwaszczonym.

7. GOSPODARKA ODPADAMI

7.1. Klasyfikacja odpadów

Odpady - to substancje lub przedmioty należące do jednej z kategorii, których posiadacz pozbywa się, zamierza się pozbyć lub do pozbycia których jest obowiązany.

Istnieją różne podziały odpadów. Jednym z nich jest podział odpadów na niebezpieczne i inne niż niebezpieczne.

Odpady niebezpieczne, powstające na terenie gospodarstwa:

- zwierzęta padłe i ubite z konieczności wykazujące właściwości niebezpieczne,
- odpady z diagnozowania, leczenia i profilaktyki weterynaryjnej,
- opakowania po środkach ochrony roślin I i II klasy toksyczności (bardzo toksyczne i toksyczne);
- odpadowe materiały izolacyjne i konstrukcyjne zawierające azbest;
- zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy (np. świetlówki);
- baterie i akumulatory ołowiowe;
- oleje hydrauliczne, silnikowe, przekładniowe i smarowe.

Odpady inne niż niebezpieczne wynikające z działalności rolniczej:

- zwierzęta padłe i odpadowa tkanka zwierzęca stanowiące materiał szczególnego i wysokiego ryzyka inne niż wymienione w grupie odpadów niebezpiecznych;
- zwierzęta padłe i ubite z konieczności;
- odpady metalowe;
- opakowania z papieru i tektury; tworzyw sztucznych, drewna, szkła i tekstyliów;
- przeterminowane leki nie zaliczane do odpadów niebezpiecznych;
- odpady komunalne.

7.2. Postępowanie z niektórymi odpadami

Zwierzęta padłe - postępowanie ze zwierzętami, określają ustawy o odpadach, o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz przepisy weterynaryjne.

Unieszkodliwianie zwierząt, które padły w gospodarstwie może być realizowane wyłącznie w zakładach utylizacyjnych posiadających zezwolenie do utylizowania takich odpadów oraz dysponujących specjalistycznymi środkami transportu do ich przewozu. **Lista podmiotów**, które świadczą usługi w zakresie unieszkodliwiania padłych zwierząt gospodarskich na obszarze poszczególnych województw znajduje się na stronie internetowej **www.arimr.gov.pl** w zakładce POMOC KRAJOWA - *Dofinansowanie kosztów utylizacji padłych zwierząt gospodarskich*.

Padłe zwierzęta nie mogą być zakopywane w ziemi lub zagrzebywane w przyzmach obornika czy kompostu.

Odpady weterynaryjne - to odpady powstające w związku z badaniem i leczeniem zwierząt lub świadczeniem usług weterynaryjnych.

Oleje odpadowe - posiadacz (rolnik) olejów odpadowych powstałych w toku jego działalności gospodarczej, powinien je gromadzić i przekazywać podmiotowi gwarantującemu zgodne z prawem ich zagospodarowanie.

Odpadowe materiały izolacyjne i konstrukcyjne zawierające azbest - azbest, kiedyś powszechnie stosowany w budynkach inwentarskich, jest uważany za substancję stwarzającą szczególne zagrożenie dla środowiska. Zgodnie z prawem dopuszcza się wykorzystywanie azbestu lub wyrobów zawierających azbest w użytkowanych instalacjach lub urządzeniach **do 31 grudnia 2032 roku**.

Właściciel, zarządca lub użytkownik miejsc, w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby zawierające azbest, dokonuje inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest, poprzez sporządzenie ich spisu. Osoba fizyczna nie będąca przedsiębiorcą przedkłada informację o wyrobach zawierających azbest wójtowi, burmistrzowi lub prezydentowi miasta do dnia 31 stycznia. Czyni to corocznie w terminie do dnia 31 stycznia. Do tego celu służą formularze

- jeden przedkłada się w formie pisemnej właściwemu organowi
- drugi przechowuje się przez rok, do czasu sporządzenia następczej informacji.

Ewidencję wyrobów azbestowych w gospodarstwach prowadzi gmina na swoim terenie (jest ona corocznie aktualizowana).

Odpady komunalne - to odpady powstające w gospodarstwach domowych. Niektóre z tych odpadów jak papier, szkło, plastik należy zbierać selektywnie.

Oprócz wyżej wymienionych odpadów w wielu gospodarstwach powstają odpady foliowe z produkcji sianokiszzonek, kiszzonek czy po nawozach. Nie zawsze wiadomo co z nimi zrobić. Są gminy, które organizują przynajmniej raz w roku zbiórkę takich odpadów i tam należy szukać informacji. Są firmy (recyklingowe), które zbierają folie do ponownego wykorzystania, pod warunkiem, że jest ona wstępnie oczyszczona i spakowana. Jest też folia, która nie nadaje się już do ponownego wykorzystania i może trafić tylko na wysypisko śmieci. Należy zatem poszukać firmy, która taki odpad od nas odbierze (odpłatnie lub nieodpłatnie).

Niektórzy posiadacze odpadów obowiązani są do prowadzenia **ewidencji odpadów**. **Prowadzenie ewidencji odpadów** może być **pełne lub uproszczone**.

Ewidencję pełną prowadzą posiadacze odpadów zajmujący się działalnością w zakresie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. **Ewidencja pełna wymaga** prowadzenia tzw. **karty ewidencji odpadu i karty przekazania odpadu**.

Ewidencję uproszczoną prowadzą tylko niektórzy posiadacze odpadów (małe i średnie przedsiębiorstwa, przedsiębiorcy), którzy wytwarzają:

- odpady niebezpieczne w ilości **do 100 kg rocznie**,
- odpady inne niż niebezpieczne, nie będące odpadami komunalnymi, w **ilości do 5 ton rocznie**,

a także prowadzący wyłącznie transport odpadów.

Ewidencja uproszczona wymaga prowadzenia tzw. **karty przekazania odpadów** (*Załącznik 4*).

Posiadacz odpadów, przejmujący odpady od innego posiadacza jest obowiązany **potwierdzić ten przekaz**. To samo dotyczy prowadzącego wyłącznie transport odpadów. Kartę przekazania odpadu sporządza się dla każdej ze stron (przekazującego i przejmującego odpad oraz dla transportującego odpady).

Posiadacz odpadów, który prowadzi ewidencję odpadów i prowadzący transport odpadów **mają obowiązek** przechowywać te dokumenty **przez okres 5 lat**. Dokumenty przedstawia się na żądanie organów prowadzących kontrole.

7.3. Utrzymywanie czystości i porządku w gospodarstwach i gminach

Każda gmina powinna mieć uchwalony **regulamin utrzymania czystości i porządku** na swoim terenie. Regulamin ten jest aktem prawa miejscowego, uchwalony przez radę gminy.

Gmina obowiązana jest między innymi do:

- objęcia mieszkańców gminy zorganizowanym systemem odbierania wszystkich rodzajów odpadów komunalnych;

- zapewnienia warunków do selektywnego zbierania i odbierania odpadów komunalnych,
- prowadzenia wykazu umów zawartych na odbieranie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości,
- prowadzenia wykazu zbiorników bezodpływowych na ścieki,
- do prowadzenia wykazu przydomowych oczyszczalni ścieków,
- udostępnienia mieszkańcom informacji o punktach zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych (np. adresy punktów jego zbierania, adres firmy zbierającej taki sprzęt).

Obowiązki właścicieli nieruchomości:

- wyposażenie nieruchomości w urządzenia do zbierania odpadów komunalnych oraz utrzymywanie tych urządzeń w odpowiednim stanie technicznym i sanitarnym;
- przyłączenie nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej gdy jest to możliwe lub wyposażenie nieruchomości w bezodpływowy zbiornik nieczystości ciekłych lub w przydomową oczyszczalnię ścieków bytowych,
- pozbywanie się zebranych na terenie nieruchomości odpadów komunalnych oraz nieczystości ciekłych w sposób zgodny z przepisami ustawy i przepisami odrębnym,
- udokumentowania w formie umowy i dowodów płacenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych, opróżniania zbiorników bezodpływowych i transportu nieczystości ciekłych,
- uprzątnięcie błota, śniegu, lodu i innych zanieczyszczeń z chodników dla ruchu pieszego położonych bezpośrednio wzdłuż nieruchomości; nie dotyczy chodnika, na którym jest dopuszczony płatny postój lub parkowanie pojazdów samochodowych;
- realizację innych obowiązków określonych w regulaminie gminy .

8. POSTĘPOWANIE ZE ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN

Niewłaściwe stosowanie i przechowywanie środków ochrony roślin stwarza poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi, zwierząt, organizmów pożytecznych oraz może doprowadzić do skażenia środowiska, zwłaszcza wód gruntowych i powierzchniowych. W celu uniknięcia, bądź ograniczenia negatywnych skutków oddziaływania środków ochrony roślin, konieczna jest znajomość zasad prawidłowego postępowania z tymi środkami.

8.1. Przechowywanie środków ochrony roślin

Środki ochrony roślin należy przechowywać w oryginalnych opakowaniach pogrupowanych według ich przeznaczenia i toksyczności, w magazynie lub wydzielonym miejscu.

Niewielkie ilości środków ochrony zaleca się składować w wydzielonych miejscach, np. w zamkniętych szafach lub skrzyniach. Miejsca te należy oznakować napisem „ŚRODKI OCHRONY ROŚLIN”. Zamykane szafy lub skrzynie należy wyposażyć w dno zapobiegające przed przenikaniem do podłoża rozlanych środków.

W przypadku magazynu na jego drzwiach zewnętrznych należy umieścić napis: „MAGAZYN ŚRODKÓW OCHRONY ROŚLIN”.

Magazyn powinien być wyposażony w:

- system wentylacji:
 - awaryjnej - uruchamiany z zewnątrz i od wewnątrz magazynu, zapewniający co najmniej 10-krotną wymianę powietrza w ciągu godziny,
 - ciągłej - uruchamiany z zewnątrz magazynu, godzinę przed rozpoczęciem pracy, zapewniający co najmniej 3-krotną wymianę powietrza w ciągu godziny,
- okna z szybami ograniczającymi oddziaływanie promieni słonecznych;
- instalację elektryczną gazoszczelną i pyłoszczelną;
- oddzielną bezodpływową kanalizację, wyposażoną w urządzenia służące do neutralizacji powstałych ścieków;
- środki ochrony indywidualnej w zależności od występujących zagrożeń;
- apteczki zawierające środki do udzielania pierwszej pomocy w przypadku zatrucia środkami ochrony roślin;
- sprzęt i urządzenia do składowania, przemieszczania i spiętrzania środków ochrony roślin;
- przyrządy do pomiaru temperatury i wilgotności w magazynie.

Posadzki w magazynie powinny być wykonane z materiałów niepalnych, łatwo zmywalnych, ograniczających poślizg oraz odpornych na uderzenia i działanie substancji żrących.

W magazynie należy wyodrębnić zamykane pomieszczenie służące do przechowywania środków ochrony roślin zaliczanych do bardzo toksycznych i toksycznych, a także gromadzenia niepełnowartościowych środków ochrony roślin, pustych opakowań po tych środkach oraz zanieczyszczonych środkami ochrony roślin środków ochrony indywidualnej przeznaczonych do likwidacji.

W magazynie niedopuszczalne jest przechowywanie artykułów żywnościowych i leków; pasz dla zwierząt; nasion i zbóż niezaprawionych

środkami ochrony roślin; przedmiotów osobistego użytku; materiałów pędnych i łatwo palnych.

Środki ochrony roślin transportowane z magazynu na miejsce ich stosowania należy zabezpieczyć przed działaniem czynników atmosferycznych oraz przed pyleniem, rozsypaniem lub wylaniem, a w szczególności - przed bezpośrednim kontaktem z ludźmi.

W przypadku rozlania lub rozsypania środków ochrony roślin należy usunąć je z podłoża, a skażone miejsce spłukać wodą lub przekopać.

W magazynie **niedopuszczalne jest** palenie tytoniu i spożywanie posiłków oraz przechowywanie:

- artykułów żywnościowych i leków;
- pasz dla zwierząt;
- nasion i zbóż niezaprawionych środkami ochrony roślin;
- przedmiotów osobistego użytku;
- materiałów pędnych i łatwo palnych.

8.2. Stosowanie środków ochrony roślin

Można stosować wyłącznie środki ochrony roślin dopuszczone do obrotu oraz zgodnie z etykietą-instrukcją stosowania, ściśle z podanymi w niej zaleceniami, oraz w taki sposób, aby nie dopuścić do zagrożenia zdrowia człowieka, zwierząt lub środowiska.

Na roślinach uprawianych w strefach ochronnych ujęć wody oraz na terenie uzdrowisk, otulin parków narodowych oraz rezerwatów przyrody można stosować wyłącznie środki ochrony roślin, których stosowanie w tych strefach i na tych terenach nie jest zabronione.

W gospodarstwie należy prowadzić **ewidencję wykonywanych zabiegów środkami ochrony roślin** i przechowywać ją co najmniej przez okres **2 lat** od dnia wykonania zabiegu. Ewidencja powinna zawierać nazwę rośliny, produktu roślinnego lub przedmiotu; powierzchnie uprawy roślin; powierzchnie, na których są wykonywane zabiegi ochrony roślin oraz terminy ich wykonywania; nazwy zastosowanych środków ochrony roślin i ich dawki; przyczyny zastosowania środków ochrony roślin (*Załącznik 5*).

Zabiegi przy użyciu środków ochrony roślin w produkcji rolnej mogą wykonywać tylko osoby, które ukończyły **szkolenie w zakresie stosowania środków ochrony roślin** i posiadają **aktualne zaświadczenie** o ukończeniu tego szkolenia. Zaświadczenie ważne jest przez okres **5 lat**.

Środki ochrony roślin stosuje się sprzętem sprawnym technicznie. **Badania sprawności technicznej opryskiwaczy** powinny być przeprowadzane w odstępach czasu nie dłuższych niż **3 lata**.

Nie wolno wykonywać zabiegów środkami ochrony roślin przy niesprzyjających warunkach pogody, zwłaszcza przy:

- wiatrze powyżej **3 m/s**;
- w gorące bezwietrzne dni;
- przed spodziewanym deszczem.

Przy wykonywaniu zabiegów sprzętem naziemnym należy zachować odległość co najmniej:

- **5 m** od krawędzi jezdni dróg publicznych;
- **20 m** od budynków mieszkalnych i zabudowań inwentarskich, pasiek, plantacji roślin zielarskich, ogrodów działkowych, rezerwatów przyrody, parków narodowych, stanowisk roślin objętych ochroną gatunkową, wód powierzchniowych oraz od granicy wewnętrznego terenu ochrony strefy pośredniej źródeł i ujęć wody.

Nigdy nie wolno przekraczać maksymalnej dawki preparatu podanej w etykiecie-instrukcji!

Niedopuszczalne jest stosowanie środków ochrony roślin:

- zaliczonych do bardzo toksycznych i toksycznych dla człowieka oraz środków chwastobójczych i desykantów przy użyciu sprzętu agrolotniczego;
- bez zachowania okresu prewencji.

Po zakończeniu zabiegów przy użyciu środków ochrony roślin pojazdy, sprzęt należy oczyścić i umyć w myjni wyposażonej w oczyszczalnię ścieków lub osadnik do neutralizacji powstałych ścieków.

Minimalne odległości myjni urządzeń ochrony roślin powinny wynosić co najmniej:

- **30 m** – od budynków przeznaczonych na pobyt ludzi, silosów na kiszonki, magazynów pasz i ziarna, magazynów ogólnych i obiektów budowlanych przetwórstwa rolno-spożywczego;
- **5 m** – od granicy działki sąsiedniej.

Przed podjęciem decyzji o zastosowaniu środków ochrony roślin i dokonaniem wyboru najbardziej właściwego sposobu należy rozpoznać organizm szkodliwy zagrażający roślinom uprawnym oraz upewnić się, że jego nasilenie przekracza próg ekonomicznej szkodliwości. Rolnik stosując środki ochrony roślin powinien:

- wiedzieć o zagrożeniu, jakie środek chemiczny stanowi dla ludzi, zwierząt i organizmów pożytecznych,
- znać prawidłowe zasady ich przechowywania,
- znać podstawowe warunki bezpiecznego przygotowania cieczy użytkowej, (*Załącznik 6*),
- umieć przygotować opryskiwacz do skutecznego i bezpiecznego dla ludzi oraz środowiska wykonania zabiegu ochrony roślin

9. OCHRONA PRZYRODY W DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ

9.1. Formy ochrony przyrody

Środowisko przyrodnicze w Polsce należy do jednych z najbogatszych w Europie. Sprzyja temu nierównomierne uprzemysłowienie i urbanizacja kraju, zachowanie na niektórych obszarach tradycyjnego, ekstensywnego rolnictwa i znacznych obszarów leśnych.

Polskie prawo zapewnia ochronę roślin i zwierząt, ekosystemów i krajobrazów oraz siedlisk i pojedynczych cennych obiektów przyrodniczych.

W rozumieniu ustawy, **ochrona przyrody** polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów przyrody, między innymi: dziko występujących roślin i zwierząt; roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych i siedlisk zagrożonych wyginieciem; krajobrazu; zadrzewień.

Formy ochrony przyrody w Polsce to: rezerваты przyrody, parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000; pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne (przyrodnicze), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

9.2. Ochrona przyrody a działalność rolnicza

Rolnictwo jest bardzo ważnym elementem krajobrazu, i chociaż głównym celem gospodarstw rolnych jest produkcja oraz poprawa finansowa gospodarstwa, to należy pamiętać o celach ekologicznych, jak ochrona: wód, gleby, powietrza oraz różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Za główne źródła zagrożenia dla środowiska naturalnego ze strony działalności człowieka uważa się:

- wprowadzanie intensywnych form gospodarowania w rolnictwie nasilających erozję gleb,
- utrzymywanie dużych powierzchni monokulturowych,
- nadmierną intensyfikację łąk lub pastwisk (wczesne wypasy, koszenia, zwiększona obsada zwierząt),
- zaniedbywanie i zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk (przekształcanie w tereny zadrzewione),
- osuszanie i eksploatacja obszarów wodno-błotnych,
- wypalanie roślinności,
- zanikanie lokalnych: ras zwierząt gospodarskich i odmian roślin uprawnych.

W celu ochrony przyrody na gruntach ornych podejmowane są działania polegające na:

wprowadzaniu wielogatunkowego płodozmianu,
stosowaniu poplonów: wsiewek, poplonów ścierniskowych i ozimych,
zakładaniu pasów zadrzewień i nasadzeń krzewów,
utrzymywaniu w należytym stanie gruntów ugorowanych i odłogowanych,
wdrażaniu zasad dobrej praktyki rolniczej,
zabranianiu wypalania roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach rolnych, rowach, oraz na trzcinowiskach i szuwarach,
wdrażaniu programów rolno-środowiskowych.

Obowiązujący na terenie kraju **Program Rolnośrodowiskowy** jest głównym przedsięwzięciem w systemie ochrony przyrody i krajobrazu na wsi skierowanym bezpośrednio do gospodarstw rolnych. Działanie to ma na celu czynne włączenie producenta rolnego w poprawę jakości środowiska i zachowania walorów przyrodniczych obszarów wiejskich, które do tej pory było przede wszystkim działaniem urzędników, organizacji czy służb państwowych z zakresu ochrony środowiska i przyrody.

Programy te obejmują tzw. „pakiety rolnośrodowiskowe”:

- rolnictwo zrównoważone,
- rolnictwo ekologiczne,
- ekstensywne trwałe użytki zielone
- ochronę zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000
- ochronę zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000
- zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie
- zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie
- ochrona gleb i wód
- strefy buforowe .

10. OPŁATY I KARY ZA KORZYSTANIE ZE ŚRODOWISKA

10.1. Opłaty za korzystanie ze środowiska

Rodzaje korzystania ze środowiska, za które ponoszona jest opłata:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza;
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi;
- pobór wód;
- składowanie odpadów.

Osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska oraz pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód.

Opłatę ustala się według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce. Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego do końca miesiąca następującego po upływie każdego półrocza.

Jednostkowe stawki opłat za korzystanie ze środowiska są określane każdego roku w rozporządzeniu Rady Ministrów.

Nie wnosi się opłat z tytułu tych rodzajów korzystania ze środowiska, których półroczna wysokość wnoszona na rachunek urzędu marszałkowskiego nie przekracza 400 zł.

Zwolnione z opłat jest wprowadzanie:

- **do ziemi** - ścieków w celu rolniczego wykorzystania, w przypadku posiadania pozwolenia wodnoprawnego na takie ich wykorzystanie;
- **do wód:**
 - wód chłodniczych i wód pochodzących z obiegów chłodzących, jeżeli ich temperatura nie przekracza $+26^{\circ}\text{C}$ albo naturalnej temperatury wody nie wyższej niż $+26^{\circ}\text{C}$,
 - wód zasolonych, jeżeli wartość sumy jonów chlorków i siarczanów w tych wodach nie przekracza 500 mg/l,
- **do wód lub do ziemi:**
 - wód wykorzystanych na potrzeby chowu i hodowli ryb łososiowatych, pod warunkiem, że ilość i rodzaj substancji w nich zawartych nie przekroczy wartości określonych w warunkach wprowadzania ścieków do wód,
 - wód wykorzystanych na potrzeby chowu i hodowli ryb innych niż łososiowate lub innych organizmów wodnych, o ile przyrost masy tych ryb lub tych organizmów w ciągu roku nie przekracza 1500 kg z 1 ha powierzchni użytkowej stawu.

Zwolniony z opłat jest pobór wody na potrzeby nawadniania wodami powierzchniowymi użytków rolnych i gruntów leśnych, a także na potrzeby chowu lub hodowli ryb oraz innych organizmów wodnych, pod warunkiem, że pobór ten i odprowadzanie wykorzystanej wody jest zgodne z pozwoleniem.

W przypadku braku wymaganych pozwoleń w zakresie wprowadzania do powietrza gazów lub pyłów oraz poboru wody lub wprowadzania ścieków do wód lub ziemi, podmiot korzystający ze środowiska ponosi opłaty podwyższone o 500%.

Podmiot korzystający ze środowiska ponosi opłaty podwyższone w wysokości 0,15 jednostkowej stawki opłaty za umieszczenie odpadów na składowisku za każdą dobę składowania w przypadku pozbycia się odpadów:

- nad brzegami zbiorników wodnych, a zwłaszcza w strefach ochronnych ujęć wód i na terenach wypływu wód z warstw wodonośnych,
- na terenach parków narodowych i rezerwatów przyrody,
- na terenach leśnych albo uzdrowiskowych lub na terenach przeznaczonych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe.

Podmiot korzystający ze środowiska w przypadku pozbycia się odpadów do śródlądowych wód powierzchniowych i podziemnych, morskich wód wewnętrznych lub wód morza terytorialnego ponosi opłatę podwyższoną w wysokości 100-krotnej jednostkowej stawki opłaty za umieszczenie odpadów na składowisku.

Termin płatności opłaty za korzystanie ze środowiska **może zostać odroczone** na wniosek podmiotu korzystającego ze środowiska do marszałka województwa, w przypadku gdy przedsięwzięcie jest realizowane terminowo, a jego wykonanie zapewni usunięcie przyczyn ponoszenia podwyższonych opłat albo kar w okresie nie dłuższym niż 5 lat od dnia złożenia wniosku. Odroczenie terminu płatności może dotyczyć części albo całości opłaty.

Termin płatności może być odroczone wyłącznie na okres niezbędny do zrealizowania przedsięwzięcia.

10.2. Kary administracyjne

Administracyjne kary pieniężne wymierzone są w drodze decyzji przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska za przekroczenia dopuszczalnych wartości określonych w pozwoleniach w zakresie:

- ilości lub rodzaju gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza;
- ilości, stanu lub składu ścieków;
- ilości pobranej wody;
- naruszenia warunków decyzji zatwierdzającej instrukcję eksploatacji składowiska odpadów albo decyzji określającej miejsce i sposób magazynowania odpadów;
- poziomów hałasu.

Kary za przekroczenia w zakresie wprowadzania gazów lub pyłów do powietrza oraz za pobór wody wymierza się w wysokości 10-krotnej wielkości jednostkowej opłat.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska nie wszczyna postępowania w sprawie wymierzania kary, jeżeli przewidywana jej wysokość nie przekroczy 800 zł.

Na wniosek skierowany do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska przez podmiot korzystający ze środowiska obciążony karami za przekroczenia

lub naruszenia warunków pozwoleń, **termin płatności kary może zostać odroczone**. Odroczenie przysługuje podmiotom realizującym terminowo w okresie nie dłuższym niż 5 lat (od daty złożenia wniosku) przedsięwzięcie, którego wykonanie zapewni usunięcie przyczyn ponoszenia kar.

10.3. Kary z Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń

Za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko mogą być stosowane przepisy Kodeksu Cywilnego na wniosek poszkodowanego, w szczególności w zakresie:

- przywrócenia stanu zgodnego z prawem;
- podjęcia środków zapobiegawczych;
- zaprzestania działalności powodującej zagrożenie lub naruszenie;
- dochodzenia roszczeń.

Za wykroczenia i uchybienia popełnione przeciwko środowisku lub organom kontrolnym i organom środowiska, władający instalacją, może w określonych przypadkach zostać ukarany aresztem, ograniczeniem wolności lub grzywną.

11. OCENA ODDZIAŁYWANIA GOSPODARSTW ROLNYCH NA ŚRODOWISKO

11.1. Postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko

Ocena oddziaływania na środowisko to postępowanie administracyjne w sprawie planowanego przedsięwzięcia obejmujące w szczególności weryfikację raportu o oddziaływaniu na środowisko, konsultacje ze społeczeństwem oraz z właściwym organem administracyjnym (regionalnym dyrektorem ochrony środowiska i organem inspekcji sanitarnej) w celu zapewnienia, że planowane przedsięwzięcie będzie przyjazne dla środowiska.

Rezultatem przeprowadzonego postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko jest wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia, zwanej dalej **decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach**.

Wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach następuje przed uzyskaniem decyzji o:

- pozwoleniu na budowę obiektu budowlanego,
- zatwierdzeniu projektu budowlanego,
- pozwoleniu na wznowienie robót budowlanych,
- zatwierdzeniu projektu scalenia lub wymiany gruntów,
- zamianie lasu na użytek rolny,

Procedura oceny oddziaływania na środowisko w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym jest przeprowadzana, gdy realizacja dotyczy:

- **rodzajów przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko**, wymagających sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko, tj.:
 - chów lub hodowla zwierząt w liczbie nie mniejszej niż **210 DJP**;
 - instalacje wykorzystujące do wytwarzania energii elektrycznej energię wiatru o łącznej mocy nominalnej elektrowni nie mniejszej niż 100 MW oraz lokalizowane na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej.
- **rodzajów przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko**, dla których obowiązek sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko może być wymagany, tj.:
 - instalacje do produkcji paliw z produktów roślinnych, z wyłączeniem instalacji do wytwarzania biogazu rolniczego, o zainstalowanej mocy elektrycznej nie większej niż **0,5 MW** lub wytwarzających ekwiwalentną ilość biogazu rolniczego wykorzystywanego do innych celów niż produkcja energii elektrycznej;
 - instalacje związane z odzyskiem lub unieszkodliwianiem odpadów, z wyłączeniem instalacji do wytwarzania biogazu rolniczego, o zainstalowanej mocy elektrycznej nie większej niż **0,5 MW** lub wytwarzających ekwiwalentną ilość biogazu rolniczego wykorzystywanego do innych celów niż produkcja energii elektrycznej, a także miejsca retencji powierzchniowej odpadów oraz rekultywacja składowisk odpadów;
 - chów lub hodowla zwierząt w liczbie nie mniejszej niż **60 DJP**;
 - chów lub hodowla zwierząt w liczbie nie mniejszej niż **40 DJP**, jeżeli działalność ta prowadzona będzie:
 - a) w odległości mniejszej niż 100 m od następujących terenów, nie uwzględniając nieruchomości gospodarstwa, na którego terenie chów lub hodowla będą prowadzone:
 - mieszkaniowych,
 - innych zabudowanych z wyłączeniem cmentarzy i grzebowisk dla zwierząt,
 - zurbanizowanych niezabudowanych,
 - rekreacyjno-wypoczynkowych z wyłączeniem kurhanów, pomników przyrody oraz terenów zieleni nieurządzonej niezaliczonej do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych,
 - b) na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody;
 - chów lub hodowla zwierząt obcych rodzimej faunie, innych niż zwierzęta gospodarskie w liczbie nie mniejszej niż 4 matki lub 20 sztuk, z wyjątkiem ryb oraz skorupiaków;
 - chów lub hodowla ryb w stawach typu:

- a) karpiego, jeżeli produkcja ryb będzie większa niż 4 t z 1 ha powierzchni użytkowej stawu,
- b) pstrągowego, jeżeli produkcja ryb będzie większa niż 1 t przy poborze 1 l wody na sekundę w miejscu ujęcia wody;
- chów i hodowla ryb na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej;
- scalenie gruntów, w których obszar użytków rolnych jest większy niż:
 - a) **10 ha** na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
 - b) **100 ha** na obszarach innych niż wymienione w pkt. a;
- zmiana lasu lub nieużytku na użytek rolny, o powierzchni nie mniejszej niż **1 ha**;
- zmiana lasu lub nieużytku na użytek rolny lub wylesienia mające na celu zmianę sposobu użytkowania terenu:
 - a) jeżeli dotyczy lasów łęgowych, olsów lub lasów na siedliskach bagiennych,
 - b) jeżeli dotyczy lasu będącego enklawa wśród użytków rolnych lub nieużytków,
 - c) na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
 - d) w granicach administracyjnych miast;
- zmiana lasu lub nieużytku na użytek rolny lub wylesienia mające na celu zmianę sposobu użytkowania terenu, o powierzchni nie mniejszej niż **1 ha**, inne niż wymienione w pkt. powyżej;
- gospodarowanie wodą w rolnictwie polegające na:
 - a) melioracji łąk, pastwisk lub nieużytków,
 - b) melioracji terenów znajdujących się na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
 - c) melioracji na obszarze nie mniejszym niż **2 ha**, innej niż wymieniona w pkt. a oraz b, jeżeli:
 - w odległości nie większej niż 1 km od granicy projektowanego obszaru meliorowanego w ciągu ostatnich 5 lat zmeliorowano obszar o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha oraz
 - łączna powierzchnia projektowanego obszaru meliorowanego oraz obszaru zmeliorowanego w ciągu ostatnich 5 lat wyniesie nie mniej niż 5 ha,
 - d) melioracji na obszarze nie mniejszym niż 5 ha, innej niż wymieniona w pkt. a – c,
 - e) budowie zbiorników wodnych lub stawów, o powierzchni nie mniejszej niż 0,5 ha na terenach gruntów innych niż orne znajdujących się na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
 - f) budowie stawów o głębokości nie mniejszej niż 3 m, innej niż wymienione w pkt. e;
- zalesienia:

- a) pastwisk lub łąk, na obszarach bezpośredniego lub potencjalnego zagrożenia powodzią,
- b) nieużytków na glebach bagiennych,
- c) nieużytków lub innych niż orne użytków rolnych, znajdujących się na obszarach objętych formami ochrony przyrody lub w otulinach form ochrony przyrody,
- zalesienia o powierzchni powyżej **20 ha** inne niż wymienione w punktach powyżej;
- instalacje do produkcji i przetwórstwa tłuszczów roślinnych lub zwierzęcych;
- instalacje do przetwórstwa owoców, warzyw, ryb lub produktów pochodzenia zwierzęcego, z wyłączeniem tłuszczów zwierzęcych, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 ton** na rok;
- instalacje do produkcji mleka lub wyrobów mleczarskich, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 ton** na rok;
- instalacje do wyrobów cukierniczych lub syropów, o zdolności produkcyjnej nie mniejszej niż **50 ton** na rok;
- instalacje do uboju zwierząt;
- instalacje do pozyskiwania skrobi;
- instalacje do produkcji tranu lub mączki rybnej;
- browary lub słodownie;
- cukrownie;
- gorzelnie, zakłady przetwarzające alkohol etylowy oraz wytwarzające napoje alkoholowe;
- przypadków, w jakich zmiany dokonywane w obiektach są kwalifikowane jako przedsięwzięcia mogące znacząco oddziaływać na środowisko.

Decyzja o środowiskowym uwarunkowaniu musi być zgodna z uchwalonym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, o ile dla danego terenu ten plan został uchwalony. Załącznikiem do decyzji jest charakterystyka całego przedsięwzięcia.

Organy właściwe do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach:

- Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska – w przypadku:
 - przedsięwzięć będących przedsięwzięciami mogącymi zawsze znacząco oddziaływać na środowisko: dróg, linii kolejowych, napowietrznych linii energetycznych, instalacji do przesyłu ropy naftowej, produktów naftowych, substancji chemicznych lub gazu, sztucznych zbiorników wodnych,
 - przedsięwzięć na terenach zamkniętych,
 - przedsięwzięć realizowanych na obszarach morskich,
 - zmiany lasu, niestanowiącego własności Skarbu Państwa, na użytek rolny,
- Starosta – w przypadku scalenia, wymiany lub podziału gruntów;

- Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych – w przypadku zmiany lasu, stanowiącego własność Skarbu Państwa, na użytek rolny;
- Wójt, burmistrz, prezydent miasta – w przypadku pozostałych przedsięwzięć.

Organem wydającym decyzję środowiskową w przypadku rolnictwa i przetwórstwa rolno – spożywczego jest najczęściej wójt, burmistrz, prezydent miasta.

Procedurę oceny oddziaływania na środowisko wszczyna się na wniosek inwestora - rolnika. Jedynie w przypadku scalenia, wymiany lub podziału gruntów postępowanie odbywa się z urzędu.

Do wniosku o decyzję środowiskową (*Załącznik 7*) należy dołączyć:

- raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko - w przypadku przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko,
- kartę informacyjną przedsięwzięcia (*wytyczne - Załącznik 8*) - w przypadku przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko,
- poświadczoną przez właściwy organ kopię mapy ewidencyjnej obejmującej przewidywany teren, na którym będzie realizowane przedsięwzięcie, oraz obejmującej obszar, na który będzie oddziaływać przedsięwzięcie;
- wypis z ewidencji gruntów obejmujący przewidywany teren, na którym będzie realizowane przedsięwzięcie, oraz obejmujący obszar, na który będzie oddziaływać przedsięwzięcie;
- dowód wniesienia opłaty skarbowej.

Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko i kartę informacyjną przedsięwzięcia należy przedłożyć w trzech egzemplarzach, wraz z ich zapisem w formie elektronicznej na informatycznych nośnikach danych.

11.2. Pozwolenie zintegrowane

Prowadzenie instalacji, której funkcjonowanie ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej w niej działalności, może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości. wymaga uzyskania **pozwolenia zintegrowanego**.

W działalności rolniczej, w przypadku chowu lub hodowli drobiu lub świń są to instalacje:

- **powyżej 40 000** stanowisk dla drobiu,
- **powyżej 2000** stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg,
- **powyżej 750** stanowisk dla macior.

Uzyskania pozwolenia zintegrowanego wymagają również instalacje:

- do uboju zwierząt o zdolności przetwarzania ponad 50 ton masy ubojowej na dobę;
- do produkcji lub przetwórstwa produktów spożywczych:
 - z surowych produktów pochodzenia zwierzęcego (oprócz mleka) o zdolności produkcyjnej ponad 75 ton wyrobów gotowych/dobę,
 - z surowych produktów roślinnych o zdolności produkcyjnej (obliczonej jako wartość średnia w stosunku do produkcji kwartalnej) ponad 300 ton wyrobów gotowych/dobę,
 - do produkcji mleka lub wyrobów mleczarskich o zdolności przetwarzania (obliczonej jako wartość średnia w stosunku do produkcji rocznej) ponad 200 ton mleka/dobę,
 - do unieszkodliwiania lub odzysku padłych lub ubitych zwierząt oraz odpadowej tkanki zwierzęcej o zdolności przetwarzania ponad 10 ton/dobę.

Pozwolenie zintegrowane obejmuje:

- wprowadzanie pyłów i gazów do powietrza,
- poziomy hałas,
- pobór wód,
- odprowadzanie ścieków,
- gospodarowanie odpadami,
- zapobieganie poważnym awariom,
- efektywne gospodarowanie energią.

Pozwolenie zintegrowane zwalnia prowadzącego instalację z obowiązku uzyskania następujących rodzajów pozwoleń „sektorowych”

- pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- pozwolenia wodnoprawnego na pobór wód,
- pozwolenia na wytwarzanie odpadów a także zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie unieszkodliwiania i odzysku oraz zbierania i transportu odpadów.

Wniosek o wydanie oraz zmianę pozwolenia zintegrowanego należy złożyć w dwu egzemplarzach do:

- marszałka województwa – w przypadku instalacji kwalifikowanej jako przedsięwzięcie mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko,
- regionalnego dyrektora ochrony środowiska – w przypadku instalacji zlokalizowanych na terenach zamkniętych jest a dla starosty - w przypadku pozostałych przedsięwzięć

Wzór wniosku można pobrać ze strony internetowej Ministerstwa Środowiska www.mos.gov.pl.

Do wniosku dołącza się:

- dowód uiszczenia opłaty rejestracyjnej; (nie może być wyższa niż 3000 euro)
- zapis wniosku w wersji elektronicznej na informatycznych nośnikach danych;
- pełnomocnictwo prowadzącego instalację w przypadku występowania w jego imieniu przez inne osoby.

Wniosek jest wydawany na okres nie dłuższy niż 10 lat, a organ wydający pozwolenie co najmniej raz na pięć lat dokonuje analizy wydanego pozwolenia zintegrowanego.

12. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1

WSPÓŁCZYNNIKI PRZELICZENIOWE SZTUK ZWIERZĄT GOSPODARSKICH NA DJP (Dz. U. z 2010 r. Nr 213, poz. 1397)

Rodzaj zwierząt	Współczynnik przeliczania sztuk rzeczywistych na DJP
Ogiery, klacze, wałachy	1,2
Małe konie: hucyły, koniki polskie, kuce	0,6
Żrebaki powyżej 2 lat	1
Żrebaki powyżej 1 roku	0,8
Żrebaki od 1/2 do 1 roku	0,5
Żrebięta do 1/2 roku	0,3
Buhaje	1,4
Krowy	1
Jałówki cielne	1
Jałówki powyżej 1 roku	0,8
Jałówki od 1/2 do 1 roku	0,3
Cielęta do 1/2 roku	0,15
Kozy	0,15
Jelenie	0,29
Daniele	0,12
Knury	0,4
Maciory	0,35
Prosięta do 2 miesięcy	0,02
Warchlaki 2-4-miesięczne	0,07
Tuczniki	0,14
Tryki powyżej 1 i 1/2 roku	0,12
Owce powyżej 1 i 1/2 roku	0,1
Jagnięta do 3 i 1/2 miesiąca	0,05
Jarłaki tryczki	0,08
Jarłaki maciory	0,1
Lisy, jenoty	0,025
Norki, tchórze	0,0025
Nutrie	0,007
Szynszyle	0,001
Kury, kaczki	0,004
Gęsi	0,008
Indyki	0,024
Strusie	0,2
Perlice	0,003
Przepiórki	0,0003
Gołębie	0,002
Psy	0,05
Króliki	0,007
Inne zwierzęta o łącznej masie 500 kg bez ryb	1

Załącznik 2

PRZYKŁAD UMOWY NA ZBYT NAWOZU NATURALNEGO

Miejscowość, data DD-MM-RR.

Umowa zbytu

W dniu między zbywającym (wpisać) imię i nazwisko, zamieszkałym w (wpisać) adres zamieszkania, legitymującym się dowodem osobistym, a nabywającym (wpisać) imię i nazwisko, zamieszkałym (wpisać): adres zamieszkania, legitymującym się dowodem osobistym, została zawarta następująca umowa.

- 1) Zbywający zobowiązuje się dostarczać nabywającemu w okresie od do..... nawóz naturalny (obornik, gnojówka, gnojowica) w ilości dt, t, m³.
- 2) Nabywający zobowiązuje się przyjąć nawóz naturalny po wcześniejszym ustaleniu ze zbywającym terminu dostawy.
- 3) Za dostarczany nawóz naturalny nabywający wykona np.: usługę(lub inna forma rozliczenia) zbywającemu w terminie dni (miesiąc) od dostarczenia tego nawozu.
- 4) Umowa niniejsza może być rozwiązana w drodze porozumienia stron, a wszelkie spory będą rozstrzygane polubownie.
- 5) Umowę spisano w dwóch egzemplarzach po jednym dla każdej strony.

Podpisy

.....

Załącznik 3

WZÓR

OŚWIADCZENIE

Ja, niżej podpisany(a)
(imię i nazwisko)

zamieszkały(a)
(miejsce zamieszkania i adres albo siedziba i adres)

legitymujący(a) się
(rodzaj i numer dokumentu potwierdzającego tożsamość)

zamierzam nabyć
(nazwa towaru)

w ilości słownie: od
w tonach)

.....
...(nazwa i adres producenta lub zbywcy towaru)

do użycia wyłącznie jako polepszacze gleby.

Oświadczam, że

- 1) znane są mi przepisy rozporządzenia MRiRW z dnia 7 grudnia 2004 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych dla dodatków do wzbogacania gleby (Dz. U. Nr 269, poz. 2676, z późn. zm.) oraz
- 2) że nie będę wykorzystywał(a) polepszaczy gleby do żywienia zwierząt gospodarskich.

Imię i nazwisko, miejsce zamieszkania i adres albo nazwa, siedziba i adres podmiotu zbywającego polepszacze gleby*

Weterynaryjny numer identyfikacyjny i pieczęć zakładu podmiotu zbywającego polepszacze gleby*

Ilość zakupionych polepszaczy gleby w tonach*, **

słownie:

Nazwa gatunku zwierzęcia, z którego zostały wyprodukowane polepszacze gleby *

Miejsce i data odbioru polepszaczy gleby*

Użyty znacznik*)

Sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach - po jednym dla podmiotu zbywającego i podmiotu nabywającego.

.....
(podpis podmiotu zbywającego)*

.....
(podpis podmiotu nabywającego)

* Wypełnia się po dokonaniu nabycia polepszacza gleby.

** W przypadku gdy transportu zakupionego polepszacza gleby dokonywano partiami, na każdą partię przewożonego polepszacza gleby jest wskazany odrębny dokument handlowy, a fakt podziału zakupionego polepszacza gleby na partie zaznacza się w oświadczeniu.

.....
(podpis i pieczęć powiatowego lekarza weterynarii)

Załącznik 4

WZÓR KARTY PRZEKAZANIA ODPADU (Dz. U. z 2010 r. Nr 249, poz. 1673)

KARTA PRZEKAZANIA ODPADU		Nr karty ¹⁾	Rok kalendarzowy
Posiadacz odpadu, który przekazuje odpad ^{2,3)}		Transportujący odpadu ^{2,4)}	Posiadacz odpadu, który przyjmuje odpad ²⁾
Adres ⁵⁾		Adres ^{5,6)}	Adres ⁵⁾
Nr REGON ⁶⁾		Nr REGON ^{6,7)}	Nr REGON ⁶⁾
Miejsce przeznaczenia odpadów ⁸⁾			
Rodzaj procesu przetwarzania, któremu powinien zostać poddany odpad ⁹⁾			
Wnioskuję o wydanie dokumentu potwierdzającego odzysk lub recykling ¹⁰⁾ Tak Nie			
Kod odpadu ¹¹⁾		Rodzaj odpadu ¹¹⁾	
Data/miesiąc ^{12,13)}	Masa przekazanych odpadów [Mg] ¹⁴⁾	Nr rejestracyjny pojazdu, przyczepy lub naczepy ^{7,15)}	
Potwierdzam przekazanie odpadu data, pieczęć i podpis	Potwierdzam wykonanie usługi transportu ^{4,6)} data, pieczęć i podpis	Potwierdzam przyjęcie odpadu data, pieczęć i podpis	

Objaśnienia:

- 1) Numer nadawany jest przez posiadacza odpadów, który przekazuje odpad.
- 2) Podać imię i nazwisko lub nazwę podmiotu.
- 3) W przypadku odpadów komunalnych do wypełnienia karty przekazania odpadu jest obowiązany przedsiębiorca, który uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności w zakresie odbierania odpadów od właścicieli nieruchomości, o którym mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008), lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w ustawie z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U.z2005r. Nr236.poz.2008, z późn. zm.) lub gminna jednostka organizacyjna, o której mowa w tej ustawie.
- 4) Dotyczy przedsiębiorcy transportującego odpady, nie będącego posiadaczem odpadów, działającego na zlecenie innego posiadacza odpadów, który zlecił mu wykonanie usługi transportu odpadów.
- 5) Podać adres zamieszkania lub siedziby podmiotu.
- 6) O ile posiada.
- 7) W przypadku gdy odpad jest transportowany kolejno przez dwóch lub więcej prowadzących działalność w zakresie transportu odpadów, w oznaczonych rubrykach należy podać wymagane dane i podpisy wszystkich transportujących odpad z zachowaniem kolejności transportowania odpadu.
- 8) Podać adres miejsca odbioru odpadu, pod który należy dostarczyć odpad, wskazany przez posiadacza odpadu transportującemu odpad.
- 9) Dotyczy stacji demontażu w przypadku przekazywania odpadów powstałych w wyniku demontażu pojazdów wycofanych z eksploatacji. Podać symbol R lub D. Symbole R określają procesy odzysku zgodnie z załącznikiem nr 5 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. Symbole D określają procesy unieszkodliwiania odpadów zgodnie z załącznikiem nr 6 do ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach.
- 10) Dotyczy dokumentów wystawianych przez prowadzących odzysk lub recykling na podstawie ustawy z dnia 11 maja 2001r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej (Dz. U. z 2007 r. Nr 90, poz. 607, z późn. zm.).
- 11) Zgodnie z katalogiem odpadów stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).
- 12) W przypadku odpadów niebezpiecznych podać datę przekazania odpadu.
- 13) Karta może być stosowana jako jednorazowa karta przekazania odpadu lub jako zbiorcza karta przekazania odpadu, obejmująca odpad danego rodzaju przekazywany łącznie w czasie jednego miesiąca kalendarzowego, za pośrednictwem tego samego transportującego odpady temu samemu posiadaczowi odpadów.
- 14) Podać masę odpadów z dokładnością co najmniej do pierwszego miejsca po przecinku dla odpadów innych niż niebezpieczne; co najmniej do trzeciego miejsca po przecinku dla odpadów niebezpiecznych.
- 15) Dotyczy odpadów niebezpiecznych.

Załącznik 5

PRZYKŁAD EWIDENCJI ZABIEGÓW ŚRODKAMI OCHRONY ROŚLIN W UPRAWIE
PRODUKCIE ROŚLINNYM LUB NA PRZEDMIOCIE

Lp.	Przyczyna zastosowania środka ochrony roślin	Nazwa zastosowanego środka	Dawka środka	Powierzchnia uprawy lub obiektów magazynowych, przedmiotów	Powierzchnia na której wykonano zabieg	Termin zabiegu i godzina	Warunki atmosferyczne podczas zabiegu	Nazwisko wykonującego zabieg	Uwagi

kursywą zaznaczono informacje, które nie są wymagane przez ustawę o ochronie roślin, ale są pomocne dla rolnika

ZAŁĄCZNIK 6

OCENA WARUNKÓW DO PRZEPROWADZENIA ZABIEGU OCHRONY ROŚLIN W OPARCIU O OBSERWACJĘ PRZYRODY

Przybliżona prędkość wiatru m/s	Stopień w skali Beauforta	Nazwa wiatru	Widoczne znaki prędkości wiatru	Rodzaj transportowanego materiału	Zalecenia dotyczące możliwości wykonania oprysku
Poniżej 0,2	0	cisza	Dym unosi się prosto do góry	pył	
0,3-1,5	1	powiew	Znosi dym, można określić kierunek wiatru	drobny piasek	Dobre warunki do oprysku
1,6-3,3	2	słaby wiatr	Odczuwa się go na twarzy, liście szeleszczą		Idealne warunki do wykonania oprysku
3,4-5,4	3	łagodny wiatr	Wprawia w bezustanny ruch gałązki i liście drzew		Wzrasta ryzyko znoszenia
5,5-7,9	4	umiarkowany wiatr	Porusza małe gałęzie, podnosi skrawki papieru	średni piasek	Zabieg opryskiwania jest niemożliwy

Załącznik 7

WZÓR

.....
imię i nazwisko / nazwa inwestora
.....
Adres i nr telefonu
.....
imię i nazwisko pełnomocnika
.....
Adres i nr telefonu

Miejscowość, data

Urząd Miasta /Miasta i Gminy/Gminy
Wydział Ochrony Środowiska

.....
.....
adres

W N I O S E K O WYDANIE DECYZJI O ŚRODOWISKOWYCH UWARUNKOWANIACH

polegającego na

.....
.....
.....

.....
Podpis wnioskodawcy

Załączniki obowiązkowe:

1. poświadczona przez właściwy organ **kopia mapy ewidencyjnej** obejmującej przewidywany teren, na którym będzie realizowane przedsięwzięcie, oraz obejmującej obszar, na który będzie oddziaływać przedsięwzięcie;
2. **raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko** (w przypadku przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko) – w trzech (3) egzemplarzach wraz z jego zapisem w formie elektronicznej na informatycznym nośniku danych;
3. **karta informacyjna przedsięwzięcia** sporządzona zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 3 października 2008r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. z 2008 r., Nr 199, poz. 1227), (w przypadku przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, dla których sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko może być wymagane) – w trzech (3) egzemplarzach wraz z jego zapisem w formie elektronicznej na informatycznym nośniku danych;
4. **wypis i wyrys z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego**, jeżeli plan ten został uchwalony, albo **informację o jego braku** (dla przedsięwzięć, dla których organem prowadzącym postępowanie jest regionalny dyrektor ochrony środowiska);
5. **wypis z ewidencji gruntów** obejmujący przewidywany teren, na którym będzie realizowane przedsięwzięcie oraz obejmujący obszar, na który będzie oddziaływać przedsięwzięcie;
6. dowód uiszczenia **opłaty skarbowej** w wysokości:
205 zł- za wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach
17 zł- za dokument stwierdzający udzielenie pełnomocnictwa lub prokury.

płatne w dniu składania wniosku, na rachunek organu:

Inne załączniki:

1. mapa zasadnicza 1:500 lub 1:1000, inwestycja liniowa także 1:2000, z zakreślonym terenem inwestycji
2. mapa pogłądowa 1:2000, 1:5000 lub 1:10 000 z naniesioną lokalizacją inwestycji
3. inne

Załącznik 8

WYTYCZNE DO SPORZĄDZENIA KARTY INFORMACYJNEJ PRZEDSIĘWZIĘCIA zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227)

Karta Informacyjna przedsięwzięcia, odniesiona do całości terenu winna zawierać w szczególności dane:

1. **rodzaj** (rodzaj przedsięwzięcia, rodzaj działalności związanej z przedsięwzięciem), **skala** (np. parametry produkcji, długość dla inwestycji liniowych itp.), **usytuowanie przedsięwzięcia** (w tym lokalizacja, opis terenów przyległych wraz z odniesieniem do najbliższej zabudowy mieszkaniowej), **dane adresowe terenu** i **oznaczenie geodezyjne dotyczące działek** (numer, arkusz, obręb, powierzchnia w m², właściciel: imię nazwisko lub nazwa, adres)
- 2) **powierzchnia zajmowanej nieruchomości** (z wyodrębnieniem powierzchni terenu oraz istniejących i planowanych obiektów budowlanych)
 - a) powierzchnia całej nieruchomości, na której planowane jest przedsięwzięcie
 - b) powierzchnia nieruchomości przeznaczona bezpośrednio pod planowane przedsięwzięcie
 - c) powierzchnia użytkowa planowanego obiektu
- 3) **dotychczasowy sposób wykorzystywania ww. terenu i obiektów budowlanych**
- 4) **pokrycie szatą roślinną** (istniejącą i planowaną) oraz określenie ewentualnych kolizji:
 - szata roślinna znajdująca się na terenie planowanej inwestycji
 - określenie ewentualnych kolizji planowanej inwestycji z istniejącą zielenią
- 5) **rodzaj technologii** (w odniesieniu do istniejącej i planowanej działalności – ogólna charakterystyka istniejącego i planowanego przedsięwzięcia)
- 6) **warianty przedsięwzięcia** (z uwzględnieniem tzw. *wariantu zero*, polegającego na niepodejmowaniu przedsięwzięcia, przewidywane oddziaływanie na obszary Natura 2000))
- 7) **przewidywana ilość wykorzystywanej wody i innych wykorzystywanych surowców, materiałów, paliw oraz energii**, w tym **szacunkowe zapotrzebowanie na energię**:
 - elektryczną (kW/MW)
 - ciepłą (kW/MW)
 - gazową (m³/h)
- 8) **rozwiązania chroniące środowisko**
- 9) **rodzaje i przewidywane ilości wprowadzanych do środowiska substancji lub energii przy zastosowaniu rozwiązań chroniących środowisko**, w tym związane z :
 - a) emisją do powietrza
 - b) emisją hałasu
 - c) odprowadzaniem ścieków socjalno-bytowych
 - d) odprowadzaniem ścieków przemysłowych
 - e) odprowadzaniem wód opadowych i roztopowych
 - f) gospodarką odpadami
- 11) **możliwe transgraniczne oddziaływanie na środowisko**
- 12) **obszary podlegające ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880, z późn. zm.), znajdujące się w zasięgu znaczącego oddziaływania przedsięwzięcia**
- 13) czy dla projektowanej inwestycji planuje się utworzenie obszaru ograniczonego użytkowania (dla przedsięwzięć wymienionych w art. 135 *Prawa ochrony środowiska*), spowodowane tym, że mimo zastosowanych dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu.

.....
Podpis wnioskodawcy
lub autora „Karty informacyjnej
przedsięwzięcia”

13. AKTY PRAWNE

1. **Ustawa z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu**
(Dz. U. z 2007 r. Nr 147, poz. 1033)
2. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska**
(tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.)
3. **Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko**
(tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227)
4. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach**
(tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243 z późn. zm.)
5. **Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne**
(tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.)
6. **Ustawa z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin**
(tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 133, poz. 849 z późn. zm.)
7. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody**
(tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220, z późn. zm.)
8. **Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach**
(tekst jednolity Dz. U. z 2005 r. Nr 236, poz. 2008 z późn. zm.)
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. z 2001 r. Nr 112, poz. 1206)
10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dn. 26 lipca 2002 w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. z 2002 r. Nr 122 poz. 1055)
11. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 grudnia 2004 r. w sprawie wymagań weterynaryjnych dla dodatków do wzbogacania gleby (Dz. U. z 2004 r. Nr 269, poz. 2676; z późn. zm.)
12. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. z 2006 r. Nr 137, poz. 984 z późn. zm.)
13. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu (Dz. U. z 2007 r. Nr 120, poz. 826)
14. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 11 marca 2010 r. w sprawie minimalnych norm (Dz. U. z 2010 r. Nr 39, poz. 211)
15. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie przypadków, w których wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza z instalacji nie wymaga pozwolenia (Dz. U. z 2010 r. Nr 130, poz. 881)
16. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 lipca 2010 r. w sprawie komunalnych osadów ściekowych (Dz. U. z 2010 r. Nr 137, poz. 924)

17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko
(Dz. U. z 2010 r. Nr 213, poz. 1397)
18. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 grudnia 2010 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów
(Dz. U. z 2010 r. Nr 249, poz. 1673)
19. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, z dnia 13 grudnia 2010 r. w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania wyrobów zawierających azbest oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest
(Dz. U. z 2011 r. Nr 8, poz. 31)

13. LITERATURA

1. Forkiewicz E., Kawicki A. (2009): Postępowania administracyjne w sprawach określonych ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko - Zeszyty metodyczne Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska nr 1, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa
2. Balcerzak J., Gliszczyńska J., Kajdan-Zysnarska I., Nowak D., Pałkowski K. (2009): Ochrona środowiska w gospodarstwie rolnym przed zagrożeniami z produkcji rolniczej, Centrum Doradztwa Rolniczego, Poznań.